

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav politologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Martin Bahenský

Pokus o reformu volebního systému do Poslanecké sněmovny
Parlamentu České republiky po volbách 2006

An Attempt to Reform the Electoral System to the Chamber of Deputies
of the Parliament of the Czech Republic after Election in 2006

Praha 2015

vedoucí práce: Mgr. Jiří Koubek

Poděkování

Rád bych vyjádřil upřímné poděkování Mgr. Jiřímu Koubkovi za jeho ochotu, nápomoc, erudované konzultace a osobní přístup nejen při vypracovávání této bakalářské práce, ale i v průběhu celého studia na Ústavu politologie FF UK. Byl to právě pan magistr Koubek, kdo ve mně během mého vysokoškolského studia vzbudil zájem o problematiku volebního designu a volebních systémů jako takových.

Dále bych také rád poděkoval dvěma akademickým pracovníkům z jiných univerzit: Mgr. Jakubu Charvátovi, Ph.D. z Metropolitní univerzity Praha a Mgr. Jakubu Šedovi, Ph.D. z Masarykovy univerzity v Brně za to, že i přestože působí na jiných univerzitních pracovištích, byli ochotni věnovat mi svůj čas a konzultovat se mnou některé části této práce – ať už osobně či po e-mailu. Velmi si jejich přístupu vážím.

Prohlášení

Místopřísežně zde prohlašuji, že jsem tuto svou bakalářskou práci s názvem *Pokus o reformu volebního systému do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky po volbách 2006* vypracoval zcela samostatně a výhradně za použití zdrojů řádně citovaných a níže explicitně uvedených.

V Praze dne 1. prosince 2015

Martin Bahenský v. r.

Abstrakt

Předkládaná bakalářská práce analyzuje pokus o reformu volebního systému do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky po volbách v roce 2006. Navrhovaná tzv. řecká varianta Topolánkovy volební reformy totiž do ústavou zakotveného poměrného zastoupení zaváděla bonus pro vítěze volební soutěže. Teoretický rámec je založen na teorii smíšených volebních systémů dvou kanadských politologů Louise Massicotta a Andrého Blaise. Cílem autora této práce je hypotetická aplikace tohoto návrhu vládní volební reformy na sněmovní volby v roce 2013, jeho klasifikace dle Massicotta a Blaise a v neposlední řadě i kritika tohoto pokusu o volební reformu prosazovanou zejména Občanskou demokratickou stranou.

Klíčová slova

volební reforma, návrh, Poslanecká sněmovna, řecká varianta, volby 2006, Topolánek, volby 2013, smíšený volební systém, Massicotte a Blais

Abstract

This submitted bachelor thesis analyses an attempt to reform the electoral system to the Chamber of Deputies of the Parliament of the Czech Republic after the 2006 election. The proposed so-called "Greek variant" of the Topolánek's electoral reform established a bonus for the winner of the electoral competition within the proportional representation stipulated in the Czech constitution. The theoretical framework is based on the theory of mixed electoral systems by Canadian political scientists Louis Massicotte and André Blais. The aim of author of this work is hypothetical application of this failed electoral reform to the parliamentary election in 2013, its classification according to Massicotte and Blais and last but not least, a criticism of this attempted electoral promoted particularly by Civic Democratic Party.

Key words

electoral reform, proposal, Chamber of Deputies, Greek variant, election 2006, Topolánek, election 2013, mixed electoral system, Massicotte and Blais

Obsah

Úvod	7
I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1. Smíšené volební systémy	10
1.1 Smíšené volební systémy dle Massicotta a Blaise (1999)	12
1.2 Smíšené volební systémy dle Shugarta a Wattenberga (2001/2003)	21
1.3 Smíšené volební systémy dle Reynoldse, Reillyho a Ellise (2005)	22
2. Hlavní proměnné poměrných a smíšených volebních systémů	23
2.1 Lebedovy proměnné poměrných volebních systémů	24
2.2 Shugartovy a Wattenbergovy proměnné smíšených volebních systémů	28
3. Bonifikace vítěze volební soutěže	30
II. EMPIRICKÁ ČÁST	32
1. Topolánková volební reforma	32
1.1 Patové volby 2006: Historický úspěch ODS i SZ	32
1.2 Zrod diskuse o volební reformě	34
1.3 Praktická příprava volební reformy	37
1.4 Pád vlády a konec volební reformy	38
2. Řecká varianta volební reformy	40
2.1 Velikost volebních obvodů	40
2.2 Způsob přepočtu hlasů na mandáty	42
2.3 Počet a charakter skrutinií	43
2.4 Výše a nastavení klauzule	43
3. Aplikace řecké varianty na sněmovní volby 2006, 2010, 2013	44
3.1 Aplikace řecké varianty na volby 2006	45
3.2 Aplikace řecké varianty na volby 2010	46
3.3 Aplikace řecké varianty na volby 2013	47
4. Klasifikace českého smíšeného volebního systému po sněmovních volbách 2013	49
Závěr	52
Seznam užitých zdrojů	56
Příloha: Podrobné výpočty aplikace řecké varianty na sněmovní volby 2013	62

Seznam užívaných zkratek

ANO	ANO 2011 – politické hnutí vzešlé z občanského sdružení Akce nespokojených občanů
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
ČSÚ	Český statistický úřad
ČTK	Česká tisková kancelář
FF UK	Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze
FPTP	First past the post (jednokolový/relativně většinový volební systém – tzv. „první na pásce“ nebo také „první v cíli“)
KDU-ČSL	Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová
KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy
NUTS	La Nomenclature des Unites Territoriales Statistiques / Nomenclature of Units for Territorial Statistics (územní jednotky pro strukturální a regionální politiku EU)
ODS	Občanská demokratická strana
PBV	party block vote (stranické blokové hlasování)
PČR	Parlament České republiky
PR	proportional representation (poměrné zastoupení)
PS	Poslanecká sněmovna
PVS	poměrný volební systém
SZ	Strana zelených
TOP 09	politická strana, jejíž název je odvozen od motta Tradice, Odpovědnost, Prosperita, číslice symbolizuje rok vzniku této strany
ÚS	Ústavní soud České republiky
Úsvit	politické hnutí Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury
VÚSC	vyšší územní samosprávné celky (soustava 14 krajů platná od r. 2000)
VV	politická strana Věci veřejné
VVS	většinový volební systém

Úvod

„Na počátku stojí otázka, jakým způsobem jsou lidé nuceni volit. Chování voličů ovlivňují volební systémy, které určují, jak se budou počty hlasů převádět na počty křesel,“ napsal o volebních systémech italský politologický klasik Giovanni Sartori. (Sartori 2001: 15)

V letech 2006-2009 nebyla Česká republika daleko od zásadní změny pravidel pro volby do dolní komory. Pokus o reformu volebního systému do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky po volbách 2006 byl důsledkem výsledků tohoto hlasování, v němž d'Hondtova metoda zavedená od voleb 2002 ukázala jako velmi nevýhodná pro jednu ze dvou malých stran (Stranu zelených). K tomu navíc na půdě PS po těchto volbách nastala do té doby nevídaná situace, kdy pravice i levice disponovaly patovým součtem sto křesel a dolní komora se tak stala neakceschopnou. To samozřejmě vyvolalo diskuse úpravě volebních pravidel s cílem připravit vítězi voleb nejlepší možné podmínky pro faktické vládnutí.

Řešením navrhovaným druhou Topolánkovou vládou (koalice ODS, KDU-ČSL, SZ) se měla stát tzv. řecká varianta sněmovní volební reformy, která by díky konstrukci osmi podobně velkých volebních obvodů a navrácení Hagenbach-Bischoffovy metody pro přepočet hlasů na mandáty (užívané do voleb 1998) byla příznivější pro menší strany. Na druhou stranu měl být do českého poměrného volebního systému zaveden tzv. bonus pro vítěze, který by nejúspěšnější volební subjekt na celostátní úrovni odměnil prémiovými mandáty navíc. Tento většinový prvek v podobě volebního bonusu však vyvolával značné pochybnosti o souladu se „zásadou poměrného zastoupení“ zakotvenou v Ústavě České republiky (čl. 18, odst. 1) a vládní návrh sněmovní volební reformy tak čelil kritice, zda se namísto pouhé úpravy poměrného volebního systému do něj nepokouší vnést většinové prvky, v důsledku čehož by se dal český volební systém charakterizovat jako smíšený.

Jednoduchý, přesto efektivní teoretický nástroj definující okamžik, od kdy je vhodné hovořit o volebním systému jako o smíšeném, navrhla v roce 1999 v rámci své typologie dvojice kanadských politologů Louis Massicotte a André Blais. Ti kromě toho, že smíšené volební systémy rozdělili do dvou základních kategorií a následně dalších pěti, resp. šesti typů, přispěli k výzkumu volebních systémů i navržením dodnes všeobecně přijímané minimální hranice 5% mandátů z celkově přidělovaného počtu, které musí být v rámci daného volebního systému přerozděleno odlišným volebním mechanismem.

Právě Massicottovu a Blaisovu typologii smíšených volebních systémů a jejich 5% podmínku jsem pro potřeby této práce zvolil jako teoretickou základnu. Pro komplexnost teorie smíšených volebních systémů však stručně představím i o něco novější, ovšem akademickou obcí nepříliš přijímané typologie autorů Shugarta a

Wattenberga (2001/2003) a Reynoldse, Reillyho a Ellise (2005). I přes určitou kritiku Shugartova a Wattenbergova schématu, přispěli ale tito dva autoři k výzkumu smíšených volebních systémů také stanovením jejich základních proměnných, které ve své kombinaci velmi výrazně ovlivňují podobu daného systému. O tento koncept proto doplním hlavní proměnné poměrných volebních systémů definované českým politologem Tomášem Lebedou. Výsledkem tak bude teoretický rámec celkem osmi kritérií, který později využiji pro analýzu výsledné podoby českého sněmovního volebního systému.

V empirické části představím již zmiňovaný návrh sněmovní volební reformy v kontextu voleb do PS v roce 2006 i obtížného fungování vlády v následujícím období. Pro kýžený cíl této práce není nezbytné představovat všechny vypracované varianty této volební reformy, které neprošly jednak užším výběrem koaliční vlády (varianta tvrdého bonusu, polská, italská), ale ani ty, které sice tímto „vládním sítem“ prošly, přesto nakonec nebyly vládou zvoleny (skotská, holandská). Podrobně pomocí Lebedova teoretického rámce hlavních proměnných poměrných volebních systémů však bude představena řecká varianta (resp. řecká varianta I), kterou jakožto definitivní podobu volební reformy nakonec koalice ODS, KDU-ČSL, SZ předložila poslaneckému plénu k hlasování. Její legislativní proces ovšem v důsledku pádu Topolánkovy vlády v březnu 2009 skončil o dva měsíce později již v prvním čtení.

I přesto si však tento neúspěšný pokus o volební reformu podle mého názoru zasluhuje pozornost, a to zejména proto, že v kontextu fragmentovanějšího stranického systému (po volbách 2013 sedm stran a hnutí v PS) by podobné návrhy, jejichž výskyt do budoucna nelze vyloučit, znamenaly takový nárůst výše volebního bonusu, že o řazení systému jako smíšeného (ve smyslu Massicotta a Blaise) by nebylo pochyb.

Samotný dokument s názvem *Návrh variant upravujících volební systém pro volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky* vypracovaný pro tehdejší vládu ministerstvem spravedlnosti nabízí simulaci výsledků podle všech šesti navrhovaných variant na sněmovní volby 1996, 1998, 2002, 2006. Prosazovaný mechanismus volebního bonusu a řeckou variantu volební reformy pak na výsledky sněmovních voleb 2010 aplikoval politolog Jakub Charvát z Metropolitní univerzity Praha.

Zásadním přínosem této práce bude vlastní aplikace řecké varianty Topolánkovy volební reformy na zatím poslední sněmovní volby 2013, což dosud zatím nikdo neučinil. Politolog Jakub Šedo z Masarykovy univerzity v Brně sice podle této varianty přepočítal mandátové zisky jednotlivých stran úspěšných v těchto volbách, ovšem pro cíl této práce je jeho analýza řecké varianty nedostačující. Šedo totiž pouze porovnává už výsledné mandátové zisky na celostátní úrovni podle jednotlivých

variant návrhů reformy mezi sebou navzájem, zatímco já provedu empirickou analýzu počtu mandátových zisků vzešlých aplikací řecké varianty a také typologizaci českého volebního systému po těchto volbách z hlediska Massicottovy a Blaisovy teorie.

Na první pohled by se jistě mohlo zdát, že neustálá aplikace této nerealizované sněmovní volební reformy na volby do české dolní komory je tzv. sisyfovská práce. Já se však domnívám, že právě sněmovní volby 2013 mnohem více než volby 2010 i veškeré volby jim předcházející jasně dokazují, že navrhovaná Topolánkova volební reforma byla nejen z hlediska stranického systému a politických tradic České republiky, ale i s ohledem na možnou (ne)ústavnost reformy špatným návrhem, který byl cílen především na své vlastní přechodné optimistické volební vyhlídky a nezohledňoval jiné ovlivňující faktory – jak ukázaly sněmovní volby 2013 zejména změnu formátu stranického systému.

Samotné ústavně-právní hledisko však ponechávám zcela stranou, neboť Ústavní soud ČR již v roce 2001 svým nálezem 64/2001 Sb. vytyčil velmi přísné mantinely pro uplatňování zásady poměrného zastoupení v rámci českého volebního systému. I přesto však toto precedentsní rozhodnutí ÚS ČR staví nad Topolánkovu reformu další velký otazník z hlediska souladu s ústavním pořádkem ČR.

Výzkumné otázky této bakalářské práce tedy zní:

1. Překročila při aplikaci řecké varianty Topolánkovy volební reformy na sněmovní volby 2013 většinová složka Massicottovu a Blaisovu 5% hranici podílu vůči složce poměrné, a šlo by tak český volební systém po těchto volbách definovat jako smíšený?
2. Do jaké kategorie v rámci Massicottovy a Blaisovy typologie smíšených volebních systémů by bylo možné případný český smíšený volební systém po sněmovních volbách 2013 zařadit a jakému typu by se nejvíce blížil?

Hypotézou autora této práce je, že vyšší počet politických stran a hnutí překonavších minimální volební klauzuli a postupujících tak do prvního skrutinia v rámci řecké varianty výrazně zvýší počet mandátů nepřerozdělených Hagenbach-Bischoffovou kvótou, které pak v podobě volebního bonusu připadnou celorepublikovému vítězi. Od velikosti podílu těchto mandátů přidělených většinovou technikou se bude odvíjet i charakter samotného volebního systému. Je tak velmi pravděpodobné, že počet bonusových mandátů pro celostátního vítěze značně přesáhne Massicottovu a Blaisovu 5% hranici většinové složky vůči složce poměrné a český volební systém v případě realizace Topolánkovy volební reformy by tak po sněmovních volbách 2013 bylo možné klasifikovat jako smíšený, konkrétně jako systém fúze.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Smíšené volební systémy

„Svět volebních systémů je často velmi složitý a pro pochopení volebních pravidel musíme jít do hloubky. U smíšených systémů to platí dvojnásob,“ napsal jeden z předních českých odborníků na volební systémy, politolog Tomáš Lebeda. (Lebeda in Mlejnek 2010a: 25) Abychom tomuto požadavku vyhověli, musíme se na smíšené volební systémy podívat mimo jiné historickou perspektivou. Jakmile ale pronikneme do oné hloubky, zjistíme, že tento typ volebních systémů rozděluje odborníky a politické elity na dva tábory: zastánce a odpůrce.

Smíšené volební systémy zažily svůj boom v praxi i v teorii zejména v 90. letech minulého století, nejen v období tranzic zemí bývalého sovětského bloku, ale i v některých již konsolidovaných demokratických režimech (Itálie, Japonsko, Nový Zéland).¹ Tvůrci nových volebních systémů se po desetiletích vlády buďto jedné státostrany, hegemonické či predominancí strany, nebo zkostrnatělého bipartismu, umírněného či polarizovaného pluralismu, příp. atomizovaného systému pokoušeli zkombinovat „to nejlepší z obou světů“ (Shugart-Wattenberg 2003: 571-596), tedy z volebních systémů většinových (založených na principu: vítěz bere vše) s výhodami volebních systémů poměrných (fungujících na principu: mandáty se dělí v poměru).

Nutno připomenout, že o smíšených volebních systémech mluvíme tehdy, a jediné tehdy, pokud ona pravidla z obou zmíněných volebních systémů kombinujeme pouze a výhradně ve volebním systému pro volby do jednoho ústavního tělesa. Sartori v této souvislosti připomíná: „Máme-li například dvoukomorový parlament, jehož dolní sněmovna se volí podle jiného systému než sněmovna horní, ještě proto nejde o smíšený systém. Skutečně smíšené jsou pouze ty volební systémy, v nichž se využívá kombinace poměrných a většinových kritérií k volbě jedné a téže komory.“ (Sartori 2001: 17)

Tvůrci nových volebních systémů se však tímto rozhodli nevyslyšet Sartoriho varování, podle nějž v tomto mixu většinového a poměrného volebního systému naopak vyniknou spíše nevýhody obou těchto systémů. U poměrné složky totiž podle Sartoriho vynikne spíše fragmentace, u většinové zase propad hlasů a až přílišná personalizace volby. „Obhájci kombinací většinového a poměrného systému se domnívají, že spojují to nejlepší ze dvou světů. Spíše však vytvářejí hybrid pochybné povahy, který násobí jejich vady a nedostatky.“ (Sartori 2001: 89)

¹ David Farrell dokonce v návaznosti na Reillyho a Reynoldsův koncept vln volebního designu (2005) – inspirovaný demokratizačními vlnami Samuela Huntingtona (2008) – mluví v případě těchto tří zemí o samostatné tzv. čtvrté vlně volebního designu. (Farrell 2001: 179)

Smíšené jsou tedy v Sartoriho kritickém chápání takové volební systémy, které dají vzniknout volenému sboru ve složení kombinující proporcionální a neproporcionální reprezentaci voličů. Jde podle něj o poloproporcionální a polovětšinový výsledek, kdy daný systém musí složením parlamentu odrážet proporcionalitu kombinovanou s jistou disproporcionalitou. „Domnívám se, že ať už spárujeme většinový systém a poměrné zastoupení v jakémkoli poměru, bude z toho vždycky nedobré manželství, velmi křehká a kontraproduktivní záležitost.“ (Sartori 2001: 87-88)

V českém politologickém prostředí se volebním systémům důkladně věnuje publikace autorského kolektivu Chytilík, Šedo, Lebeda, Čaloud z roku 2009. Ti smíšené volební systémy klasifikují dle tzv. užší definice Shugarta a Wattenberga a dle tzv. širší definice Massicotta a Blaise, přičemž sami inklinují spíše k druhé jmenované dvojici autorů. (Chytilík-Šedo-Lebeda-Čaloud 2009: 42-45, 237-254) Obecně smíšené volební systémy Chytilík a spol. charakterizují takto:

„Systémy, ve kterých je část mandátů přidělována podle nominální/většinové a část podle poměrné techniky s dodatečnou podmínkou, že obě techniky by měly mít reálný vliv na výslednou podobu voleného orgánu (tj. vyřazujeme volební systémy, kde většinová složka de facto rozhodne jen o konkrétních osobách poslanců, ale rozložení sil mezi kandidující strany odpovídá logice poměrného volebního systému).“ (Chytilík-Šedo-Lebeda-Čaloud 2009: 47)

Vzhledem ke značné kritice Shugartova a Wattenbergova teoretického konceptu smíšených volebních systémů a jejich klasifikace, které například podle názoru Tomáše Lebedy přinesly do výzkumu smíšených volebních systémů „více zmatku než pořádku“ (Lebeda in Mlejnek 2010a: 15), nastíním koncept těchto autorů jen velmi stručně. Naopak jako velmi užitečný shledávám Shugartův a Wattenbergův výčet jakýchsi základních proměnných smíšených volebních systémů, které svou kombinací mohou výrazně ovlivnit výstup daného systému. (Shugart-Wattenberg 2003: 18-24)

Jako teoretický rámec své práce však volím důkladněji propracovanou typologii smíšených volebních systémů od Massicotta a Blaise, a to zejména pro její logičnost klasifikace na vstupu (na rozdíl od Shugarta a Wattenberga se důsledně řídí používanou volební formulí, nikoliv klasifikací produkovaných výsledků na výstupu), a také pro její inkluzivitu (opět na rozdíl od Shugarta a Wattenberga dokáže pokrýt větší množství existujících smíšených volebních systémů, a to i těch méně obvyklých používaných třeba i pro jiné než parlamentní volby).

1.1 Smíšené volební systémy dle Massicotta a Blaise (1999)

V roce 1999 představila dvojice kanadských politologů Louis Massicotte a André Blais první významnou a logicky koherentní definici a typologii smíšených volebních systémů. Podle těchto dvou autorů byla smíšeným volebním systémům až do 90. let věnována jen minimální akademická pozornost. V důsledku politického vývoje od konce 80. let 20. století, resp. v souvislosti s šířením demokracie a následnými volebními reformami, či volebními reformami v některých etablovaných demokraciích směrem ke kombinaci většinových a poměrných prvků pro volby do první či jediné komory, bylo však čím dál více volebních systémů označováno za smíšené. A to navzdory rozdílům, které mezi těmito jednotlivými volebními systémy ve skutečnosti existovaly. (Massicotte-Blais 1999: 341-342)

Autoři se nicméně pozastavují nad tím, že právě vzhledem k částečnému využívání smíšených volebních systémů v různých zemích světa neexistuje žádná shoda na tom, co vlastně smíšené volební systémy jsou, jak a kde fungují, jak je lze dělit a zda vůbec vedle klasického dělení volebních systémů představují samostatnou kategorii. Podle Massicotta a Blaise je koncept smíšených volebních systémů směle využíván, aniž by panovala shoda na těchto základních definičních prvcích, a právě s rostoucím počtem zemí, jejichž volební systémy jsou označovány za smíšené, je čím dál nezbytnější o tomto konceptu důkladně přemýšlet a pokusit se ho objasnit. (Massicotte-Blais 1999: 341-342)

Typologizací volebních systémů jako takových se podle Massicotta a Blaise v minulosti zabývalo již mnoho akademiků, nicméně většina z nich se kategorii smíšených volebních systémů buď příliš nevěnovala, nebo ji nechápala jako samostatnou kategorii. Jiní autoři pak zase tento koncept dlouhou dobu využívali bez jasného teoretického ukotvení a většího konsenzu, které volební systémy lze označovat jako smíšené, a které naopak nikoliv. Například Lakeman a Lambert chápali smíšené volební systémy jako podkategorii poměrných systémů – spolu s listinnými poměrnými systémy a systémy jednoho přenosného hlasu. Smíšený volební systém je podle Lakemana a Lamberta takový, když dochází ke korekci systému FPTP pomocí poměrně přidělených mandátů, a tudíž produkuje poměrné výsledky. (Massicotte-Blais 1999: 342)

Massicotte s Blaisem odkazují také na dvojici vlivných francouzských autorů J.-M. Cottereta a C. Emeriho, kteří již v 70. letech chápali smíšené volební systémy jako takové, které v sobě zahrnují jak prvky většinové (FPTP či absolutně většinové), tak prvky poměrné. Tuto kategorii smíšených volebních systémů navíc konceptualizovali už jako kategorii svébytnou, tedy vedle většinových a poměrných systémů, nikoliv v rámci jednoho z nich. (Massicotte-Blais 1999: 343)

V množství autorů, které Massicotte s Blaisem zmiňují, stojí za zmínku ještě Francouz Pierre Martin, jenž v roce 1997 nabídl do té doby jeden z nejpropracovanějších konceptů smíšených volebních systémů. Definoval je sice také jako kombinaci většinové a proporční složky, ovšem k tomu je klasifikoval ještě podle typu užití většinové a proporční složky. Kromě toho se Martin zaměřil také na dvě různé dimenze smíšených volebních systémů, které jsou akademiky často opomíjeny. Jednak rozlišil tzv. „geograficky smíšené“ volební systémy (v některých částech země je aplikována poměrná složka, v jiných složka většinová) a tzv. „geograficky homogenní“ smíšené volební systémy (kombinace většinové a proporční složky je aplikována po celé zemi). A jednak definoval novou subkategorii smíšených volebních systémů, kterou nazval „smíšené volební systémy s cílem vytvořit většinu.“ (Massicotte-Blais 1999: 343)

Massicotte s Blaisem se proto pokusili navrhnout svou vlastní důkladnou definici smíšených volebních systémů a také zřetelně odlišit případy, kdy by volební systémy neměly být nazývány jako smíšené jen proto, že produkují výsledky na pomezí většinového a poměrného zastoupení. Klíčovým znakem těchto systémů je podle nich zejména mechanismus zahrnující jak poměrné, tak většinové zastoupení. Vedle toho pak navrhli svou vlastní typologii smíšených volebních systémů s distinkcí dvou základních kategorií a následných pět, resp. šest typů. Důležitým přínosem jejich práce je pak také arbitrárně navržená hranice 5% pro odlišnou složku v rámci smíšeného volebního systému, která představuje jakousi dělicí linii od volebních systémů poměrných.

Definice smíšených volebních systémů dle Massicotta a Blaise

Zatímco rané smíšené volební systémy se objevily už na počátku 20. století (v Německu či Dánsku), větší pozornost si získaly až po druhé světové válce. Dnes už sice panuje minimální shoda na tom, které volební systémy jsou smíšené a které nikoliv, podle Massicotta a Blaise však spočívá zásadní problém v klasifikaci volebních systémů jako takových zejména v absenci široce přijímaných konceptuálních rámců a rozdílné terminologii. V případě smíšených volebních systémů pak problém vidí částečně i v existenci jejich dvou různých definic založených na dvou odlišných kritériích – vstupech a výstupech. (Massicotte-Blais 1999: 343-344)

Tímto kritériem totiž může být jednak *mechanismus* (mechanics) systému: smíšené systémy jsou ty, které kombinují dvě formule – poměrnou a většinovou (FPTP či absolutně většinovou). Jednak může být tímto kritériem *výsledek* (outcome) vyprodukovaný daným volebním systémem: smíšené systémy jsou takové, v nichž tyto vyprodukované volební výsledky představují pomezí běžně produkovaných

výsledků samostatně poměrným systémem nebo systémem většinovým (FPTP či absolutně většinovým). (Massicotte-Blais 1999: 343-344)

Autoři pro svůj výzkum zvolili definici založenou na mechanismu volební formule – tedy na vstupech. Smíšený volební systém tedy stejně jako mnozí jiní autoři definují jako ten, „jehož mechanismus v sobě zahrnuje kombinaci odlišných volebních formulí (relativně většinové/FPTP a poměrné; absolutně většinové a poměrné) pro volby do jednoho tělesa.“ (Massicotte-Blais 1999: 345) Smíšené systémy tak podle nich musí zahrnovat dva *protichůdné* principy, přičemž zásadně nerozlišují mezi mechanismem FPTP a absolutně většinovým a chápou je oba jakožto většinovou složku.

Pokud budeme uvažovat dva protichůdné principy v rámci jednoho smíšeného volebního systému, naskytá se před námi otázka, v jakém vzájemném poměru by tyto dva principy měly být, aby onen systém bylo možné smíšeným vůbec nazývat. Nebo máme považovat za smíšený každý takový volební systém, kde je odlišným principem volena pouze minimální část zanedbatelná ve srovnání se zbytkem voleného orgánu? Massicotte s Blaisem se s touto otázkou vypořádali tak, že pro onu odlišnou složku navrhli minimální hranici 5% z celkového počtu volených zástupců, od níž je možné o volebním systému uvažovat jako o smíšeném. (Massicotte-Blais 1999: 345)

Autoři tuto pětiprocentní hranici stanovili s ohledem na Švýcarsko a Finsko², kde se valná většina mandátů volí prostřednictvím poměrného systému a jen malý počet reprezentantů je volen většinově. Podle nich je totiž nevhodné nazývat takovéto volební systémy jako smíšené, pokud v nich jedna složka (ať už poměrná či většinová) drtivě převažuje. (Massicotte-Blais 1999: 345)

Typologie smíšených volebních systémů dle Massicotta a Blaise

Jak již bylo uvedeno výše: podle Massicotta a Blaise je společným znakem všech smíšených volebních systémů kombinace poměrné a většinové složky (FPTP či absolutně většinové). Tato stručná definice nabízí prostor pro jejich jednoduchou

² Zmínit bychom zde mohli také několik dalších malých speciálních obvodů, v nichž je v rámci jinak poměrného volebního systému na státní úrovni uplatňován většinový volební systém. Např. italská autonomní oblast Valle d'Aosta (česky: Údolí Aosty) na pomezí francouzsko-švýcarských hranic, volba zástupců etnických menšin ve Slovinsku (italské a maďarské), zástupců španělských území Ceuta a Melilla.

Zcela absurdní příklad pak představuje chápání Izraele v době přímé volby premiéra jakožto smíšeného volebního systému. (Shugart-Wattenberg 2003, Cabada-Ženíšek 2003: 97) A to i přesto, že většinově zde byl volen pouze jeden jediný zástupce 120členného Knesetu. Většinová složka tedy dosahovala zhruba 0,8%, což Massicotte s Blaisem považují za scestné nazývat takovýto poměr dvou složek za smíšený volební systém. (Massicotte-Blais 1999: 345)

typologizaci na základě zvolené kombinace těchto složek. Autoři nabízí tři různé dimenze, v jejichž rámci lze smíšené volební systémy charakterizovat:

1. jaké volební formule jsou kombinovány;
2. jak jsou tyto volební formule kombinovány;
3. kolik mandátů je každou jednotlivou formulí přidělováno. (Massicotte-Blais 1999: 346)

První a třetí uvedená dimenze je zřejmá ze samotného institucionálního nastavení, kdy jsou přesně specifikovány ony složky, které jsou kombinovány, a předem známé je také procento mandátů přerozdělovaných poměrnou složkou. Na druhou stranu způsob a poměr kombinace obou složek vyžaduje větší zkoumání. Massicotte s Blaisem pro tento účel navrhli koherentní klasifikaci různých kombinací poměrné a většinové složky. (Massicotte-Blais 1999: 346)

Zásadní distinkci jejich typologie tvoří rozdělení smíšených volebních systémů na systémy:

- 1. Nezávislé kombinace**
- 2. Závislé kombinace**

Ona závislost (či nezávislost) spočívá ve vzájemné provázanosti obou složek, tedy vlivu (či absenci vlivu) jedné volební formule na výsledky produkované druhou volební formulí. Nezávislá kombinace tedy znamená separátní existenci obou složek vedle sebe nebo „nad sebou“, kdežto v závislé kombinaci je aplikace jedné formule ovlivněna výsledkem produkovaným formulí druhou. (Massicotte-Blais 1999: 346)

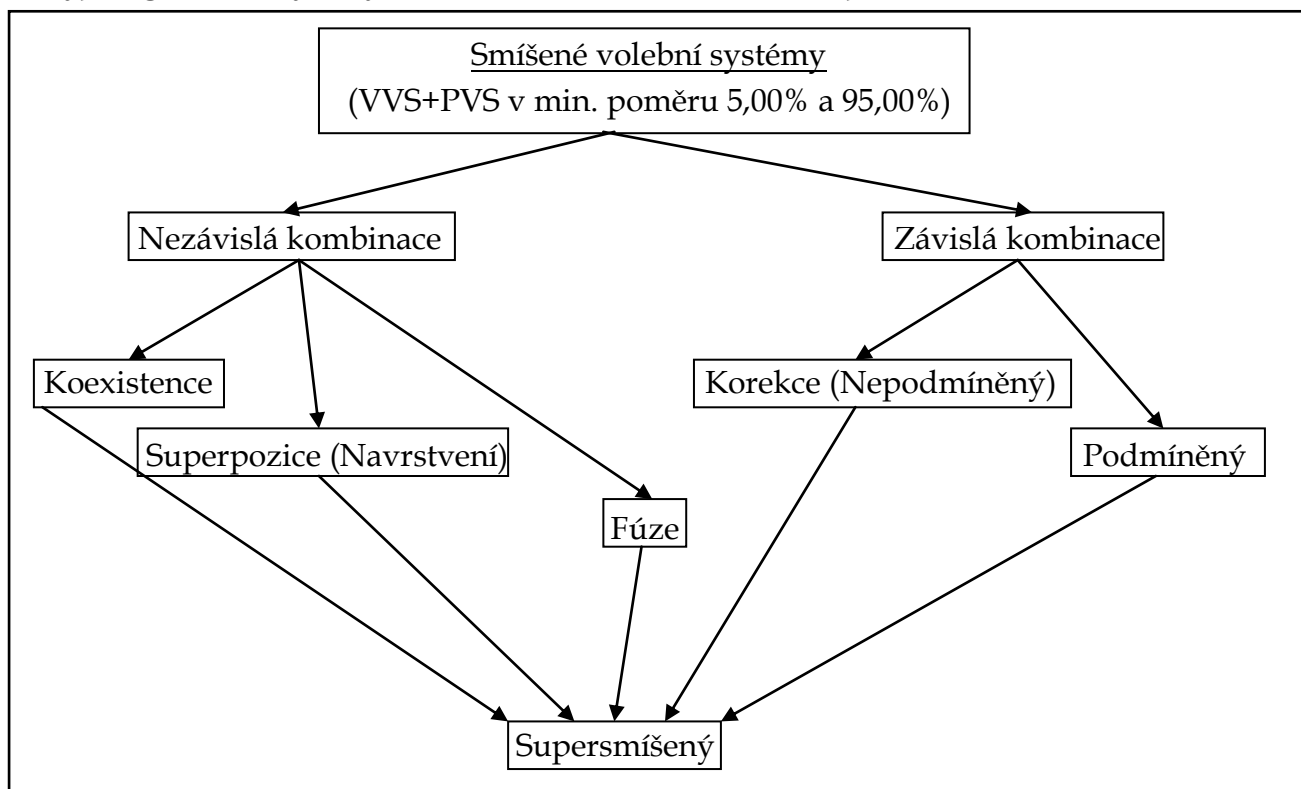
Massicotte s Blaisem pak v rámci těchto dvou „rodin“ rozlišují dalších pět, resp. šest různých typů smíšených volebních systémů.

1. Koexistence	}	systémy nezávislé kombinace
2. Superpozice (Navrstvení)		
3. Fúze		
4. Korekce (Nepodmíněný)	}	systémy závislé kombinace
5. Podmíněný		
6. Supersmíšený		

Pro každý tento typ pak autoři nacházejí konkrétní empirické příklady existujících nebo historických smíšených volebních systémů napříč všemi kontinenty, a to včetně subnacionálních úrovní.

Níže uvedené schéma shrnuje Massicottovu a Blaisovu typologii smíšených volebních systémů. Vzhledem k tomu, že autoři do svého vlastního grafického znázornění (Massicotte-Blais 1999: 346) nezahrnují volební systém supersmíšený, dovolil jsem si toto schéma pro lepší přehlednost mírně upravit. V následujícím textu pak budou podrobně představeny všechny zmíněné Massicottovy a Blaisovy typy.

Typologie smíšených systémů dle Massicotta a Blaise (upraveno autorem)

dle Massicotte-Blais 1999: 341-366

Jednotlivé typy smíšených volebních systémů dle Massicotta a Blaise

A) Smíšené volební systémy nezávislé kombinace

Z výše představeného schématu vyplývá, že kategorie nezávislé kombinace sdružuje celkem tři různé typy smíšených volebních systémů. První dva jsou charakteristické existencí dvou typů volebních obvodů, kdy se v jednom z nich volí většinově, v druhém poměrně. Ve třetím typu pak dochází ke kombinaci obou těchto složek už na úrovni jednoho volebního obvodu.

a) Koexistence

Koexistence je vůbec nejjednodušší typ kategorie nezávislé kombinace. Na území státu existují dva typy volebních obvodů (odlišených nejčastěji geograficky, Zimbabwe v letech 1980-1985 rasově), přičemž každá z nich podléhá odlišnému způsobu volby. Někteří voliči v koexistenčním smíšeném volebním systému tak volí většinově (FPTP či absolutně většinově), kdežto jiní voliči (v jiné části státního teritoria) poměrným způsobem. (Massicotte-Blais 1999: 347-349).

Řečeno Sartoriho terminologií: existují vedle sebe dva různé světy – každý s jiným způsobem volby. Ve zvoleném tělese tak zasednou dva „typy“ reprezentantů – každý z nich zvolený svým typem voličů. Nejznámějším příkladem jsou volby do francouzského senátu, z historických třeba již zmíněné Zimbabwe.

b) Superpozice³ (Navrstvení)

Také v superpozici (navrstvení) existují dva typy volebních obvodů, nicméně zde jsou již obě dvě volební formule uplatňovány po celém území stejně. Na území daného státu tedy neexistují dvě odlišná teritoria, ani dva typy voličů nezávisle vedle sebe, nýbrž dvě volební metody jsou zde „navrstveny“ na sobě. V superpozici má totiž každý volič dva různé hlasy pro dvě různé kandidátky. Jeden z těchto hlasů je uplatňovaný v menších většinových (FPTP či absolutně většinových) volebních obvodech, druhý ve větších poměrných. (Massicotte-Blais 1999: 347)

Každý ze dvou hlasů tak využívá jinou volební formuli pro přepočítání hlasů na mandáty, přičemž pro každou z nich jsou předem stanoveny jiné volební obvody a každý volič dostane na výběr ze dvou okruhů kandidátů. Z této volby tedy logicky vzniknou dva typy reprezentantů. Jak většinová (FPTP či absolutně většinová)

³ Massicotte s Blaisem dříve tento typ nazývali jako „kombinace“, nicméně tento pojem byl podle nich při bližším zkoumání příliš vágní. Název „superpozice“ tak prý lépe zdůrazňuje existenci dvou prostorových úrovní reprezentace. (Massicotte-Blais 1999: 349)

složka, tak i složka poměrná má působnost na celém území státu a jsou uplatňovány zcela nezávisle na sobě.

Poměrné mandáty jsou tak naplněny bez jakéhokoliv ohledu na výsledky v jednomandátových obvodech (dle FPTP či absolutně většinového pravidla), totéž platí i naopak. Neznámějším příkladem superpozice je Japonsko po volební reformě v roce 1994, dále ale také třeba 140milionová Ruská federace i 76tisícové knížectví Andorra po roce 1993. (Massicotte-Blais 1999: 349-352)

c) Fúze

Třetím typem v rámci kategorie nezávislé kombinace je systém fúze. Na rozdíl od koexistence a superpozice, kde existují dva typy volebních obvodů na území daného státu, dochází ve fúzi ke kombinaci dvou odlišných volebních formulí už na úrovni jednotlivého obvodu. V daném obvodu jsou tak některé mandáty přidělovány na základě většinové, jiné na základě poměrné formule. I přesto všechno však volič disponuje pouze jedním hlasem. (Massicotte-Blais 1999: 347)

Jedná se o druh systému volebního bonusu, kdy se vítěz voleb i přes svou bonifikaci účastní také přerozdělování v rámci poměrné složky. Tato vzájemná nezávislost poměrné formule na formuli většinové odlišuje fúzní systém od podmíněného systému závislých kombinací. V současné době je tento systém uplatňován ve francouzských volbách do zastupitelstev obcí nad 3500 obyvatel. (Massicotte-Blais 1999: 352-353)

B) Smíšené volební systémy závislé kombinace

Na rozdíl od výše zmíněných typů, resp. celé kategorie nezávislé kombinace, se v systémech závislé kombinace obě dvě složky (většinová a poměrná) navzájem ovlivňují, rozhodující už je zde pouze podmíněnost či nepodmíněnost její aktivace. Massicotte s Blaisem v této kategorii rozlišují mezi dvěma typy: korekce (nepodmíněný) a podmíněný systém.

a) Korekce (Nepodmíněný)

Nejznámějším typem nepodmíněných závislých kombinací je systém korekce (nebo také: kompenzace). Ona nepodmíněnost tohoto systému (na rozdíl od podmíněného typu – viz níže) spočívá v tom, že obě dvě formule jsou aplikovány bezpodmínečně vždy, nicméně jejich smíšení je závislé. Aplikace jedné formule zde závisí (stejně jako

v podmíněném systému – proto jsou oba závislé) na výsledku vyprodukovaným druhou formulí. Systém korekce tedy funguje na principu dorovnávání disproporcí vzniklých většinovým pravidlem (FPTP či absolutně většinovým) pomocí poměrných mandátů. (Massicotte-Blais 1999: 347, 353-356)

Massicotte s Blaisem uvádí jako příklad korekce volby do německého Bundestagu, což bývá nejčastějším důvodem kritiky jejich práce. (např. Sartori 2001, Kreuzer in Colomer 2004, Chytilík a spol. 2009) O výsledné podobě německé dolní komory totiž a poměru získaných hlasů totiž rozhodují pouze hlasy odevzdané v poměrné složce, přičemž složka většinová slouží už jen pro personifikaci volby. (Chytilík-Šedo-Lebeda-Čaloud 2009: 45-47) Někteří odborníci tak považují tuto Massicottovu a Blaisovu klasifikaci Německa jako smíšeného volebního systému za největší nedostatek jejich typologie.

Například podle Sartoriho chápe německou formuli jako smíšený systém většina pozorovatelů, kteří podle něj však německý systém chápou nesprávně. (Sartori 2001: 87). On sám upozorňuje, že z jednoho pohledu (z pohledu voliče, který disponuje dvěma různými hlasy), se sice systém může zdát být smíšený, z druhého důležitějšího aspektu (aspektu výstupu) tomu tak ale není. „S takovou charakteristikou nelze souhlasit proto, že výsledek kombinace těchto ingrediencí není smíšený. Je dokonale proporcionální. (Sartori 2001: 31-32).

Nesporným příkladem korekce je však Itálie (1994-2001) a její tzv. mechanismus scorporo, jehož prostřednictvím docházelo v druhém skrutiniu k odečtu využitých hlasů pro kandidáty v přímé volbě ve skrutiniu prvním, a to ve prospěch neúspěšných kandidátních listin. (Massicotte-Blais 1999: 353-354)

b) Podmíněný

Druhým typem v rámci závislých kombinací je systém podmíněný, tedy takový smíšený volební systém, v němž aktivace „druhé“ volební formule závisí na výsledcích vyprodukovaných „první“ formulí. Na rozdíl od systému korekce (nepodmíněného), kde dochází k aplikaci druhé (poměrné) formule takřka vždy (tedy bezpodmínečně!) a na výsledcích první (většinové) složky závisí pouze to, jakým způsobem bude ona druhá (poměrná) složka aplikována, tak u systému podmíněného druhá formule může, ale nemusí (!) být aktivována. (Massicotte-Blais 1999: 357-358)

V podmíněných je důležité, zda je jedna ze složek vůbec aktivována, a může tak ovlivnit výsledek druhé složky. V takových systémech zákon přesně určuje, že první formule je aplikována jako první a druhá formule vstoupí do hry, jen pokud

výsledek první formule splní určitou před stanovenou podmínku. Podmíněný systém (stejně jako systém fúze v rámci kategorie nezávislých kombinací) představuje druh systému volebního bonusu, kdy se ale již přerozdělování v rámci poměrné složky odehrává bez účasti vítěze bonifikovaného v rámci složky většinové.

Známý příklad představuje Itálie po roce 2006, kdy většinová složka (absolutně-většinová premie 340 mandátů, tj. asi 54% z celkových 630 poslaneckých mandátů a asi 55% z 617⁴ poměrně přerozdělovaných křesel) je aktivována pouze v případě, že tento či ještě větší podíl mandátů nezískala nejúspěšnější strana již v rámci poměrné distribuce. Zbývající mandáty se pak rozdělují v poměru už jen mezi ostatní strany, tedy mimo již bonifikovaného vítěze. (Massicotte-Blais 1999: 358)

x) Supersmíšený

Na závěr je třeba zmínit ještě systém supersmíšený, jakožto poslední zvláštní typ definovaný Massicottem a Blaisem. Toto označení autoři užívají pro smíšené volební systémy, které lze jen těžko charakterizovat jedním z výše představených základních typů. Poměrná a většinová složka je tady totiž kombinována více způsoby naráz, nikoliv pouze jedním, jako to lze u koexistence, superpozice (navrstvení), fúze, korekce (nepodmíněného) či podmíněného systému. (Massicotte-Blais 1999: 357)

Supersmíšený volební systém je tedy takový, který zahrnuje více typů do jednoho jediného. Nelze ho jednoznačně zařadit do žádné kategorie (nezávislé kombinace, závislé kombinace), jelikož nikdy nelze zcela vyloučit kombinaci dvou Massicottových a Blaisových typů v rámci jediné kategorie.

Autoři pro tento model nacházejí několik empirických příkladů. Například Maďarsko (superpozice-korekce), Ekvádor (superpozice-koexistence), Kamerun a Čad (podmíněný systém-koexistence) a historickou zkušenost s vícečetnou kombinací má i Dánsko a Island (korekce-koexistence) či Madagaskar. (Massicotte-Blais 1999: 357, 359-361)

⁴ 12 poslanců volí Italové žijící v zahraničí a 1 poslance volí jednokolovým většinovým systémem (FPTP) obyvatelé autonomního regionu Valle d'Aosta.

1.2 Smíšené volební systémy dle Shugarta a Wattenberga (2001/2003)

Dvojice kalifornských politologů Matthew Søberg Shugart a Martin Wattenberg považuje za smíšený volební systém takový, kde při volbě určitého voleného orgánu je jedna část křesel obsazována *nominální* technikou (volič hlasuje pro konkrétní kandidáty většinovým či semiproporčním volebním systémem) a druhá část *listinně* (volič hlasuje pro kandidátní listinu). To vše probíhá na území s teritoriálně se překrývajícími volebními obvody. (Shugart-Wattenberg 2003: 13-17)

Podle poměru obou technik (resp. převažování jedné z nich) pak Shugart s Wattenbergem dělí smíšené volební systémy do dvou základních skupin, přičemž jednu speciální skupinu definovali pouze pro Maďarsko a Itálii (1994-2001), v jejichž volebních systémech sice můžeme najít jistý kompenzační mechanismus (poměrné mandáty), ovšem jeho podíl vůči nominální složce (většinovým mandátům) je natolik slabý, že vzniklou disproportionality nestačí kompenzovat. (Shugart-Wattenberg 2003: 9-24)⁵

1. **Mixed-member majoritarian** (MMM) – „většinové smíšené systémy“
2. **Mixed-member proportional** (MMP) – „poměrné smíšené systémy“, neboli „kompenzační“ (compensatory)
 - **MMM with partial compensation** – „většinové smíšené systémy s částečnou kompenzací“

Jak již bylo zmíněno v úvodu této kapitoly: slabinou Shugartovy a Wattenbergovy typologie je její optika, kterou na smíšené volební systémy nahlíží, tedy optika produkovaných výstupů a jejich klasifikace, nikoliv klasifikace volebních formulí na vstupu. Na rozdíl od mnou zvoleného teoretického rámce Massicotta a Blaise navíc vykazuje Shugartova a Wattenbergova typologie i nižší míru inkluzivity, tedy možnost aplikace na menší množství existujících smíšených volebních systémů.

Podle českého autorského kolektivu kolem Romana Chytilky je nicméně toto Shugartovo a Wattenbergovo rozdělení „do jisté míry kompatibilní“ (Chytilík-Šedo-Lebeda-Čaloud 2009: 43) s typologií autorů Reynoldse, Reillyho a Ellise, kterou stručně představím dále.

⁵ Názvosloví převzato z české publikace Cabada-Ženíšek 2003, k němuž se přiklání také kolektiv autorů Chytilík-Šedo-Lebeda-Čaloud.

1.3 Smíšené volební systémy dle Reynoldse, Reillyho a Ellise (2005)

Andrew Reynolds, Ben Reilly a Andrew Ellis představili v aktualizovanější verzi „Příručky volebního designu“ od *Mezinárodního institutu pro demokracii a volební poradenství (IDEA)* svou vlastní typologii smíšených volebních systémů. Podle nich se tento typ volebního systém nejčastěji pokouší zkombinovat pozitivní atributy jak z většinového (FPTP či absolutně většinového), případně „jiného“ volebního systému aplikovaného obvykle v jednomandátových volebních obvodech, tak z listinného poměrného volebního systému.

Tyto dvě odlišné volební formule fungují vedle sebe zároveň, oba hlasy jsou odevzdávány totožnými voliči a přispívají ke zvolení reprezentantů „pod“ oběma systémy. Autoři rozlišují mezi dvěma formami smíšených volebních systémů. (Reynolds-Reilly-Ellis 2005: 90-91, 104)

1. **Mixed Member Proportional (MMP)** – smíšené s poměrným účinkem
2. **Parallel Systems (PS)** – paralelní systémy

MMP definují jako systém, kde jsou výsledky obou typů volby propojené. Rozdělování mandátů dle poměrné formule je totiž závislé na výsledku z obvodu užívající většinovou formuli (FPTP či absolutně většinovou). V případě, z této většinové složky vznikla nějaká disproportionálnost, působí poměrná složka jako určitá kompenzace této „nerovnosti“ hlasů.

Naopak tam, kde tyto dvě odlišné volební soustavy fungují při rozdělování mandátů odděleně a nezávisle vedle sebe, hovoří Reynolds, Reilly a Ellis o tzv. paralelním systému. Zatímco tedy MMP vede obecně k proporčním výsledkům, paralelní systém spíše produkuje výsledky, kde se proporcionalita ztrácí někde mezi většinovým (FPTP či absolutně většinovým) a poměrným volebním systémem.

Podle Chytilka a spol. se toto dichotomické dělení do jisté míry podobá typologii u Shugarta a Wattenberga. Paralelní systémy jsou totiž zcela identické s MMM a většina z MMP Reynoldse, Reillyho a Ellise je navíc totožná s MMP Shugarta a Wattenberga. (Chytilík-Šedo-Lebeda-Čaloud 2009: 43)

Zásadní rozpor mezi těmito dvěma kolektivy autorů však představuje výše zmíněné Maďarsko a Itálie, pro něž Shugart a Wattenberg vytvořili speciální kategorii „většinové smíšené systémy s částečnou kompenzací“, zatímco Reynolds, Reilly a Ellis je řadí do běžné kategorie MMP. (Reynolds-Reilly-Ellis 2005: 91)

2. Hlavní proměnné poměrných a smíšených volebních systémů

Sněmovní volební reforma z let 2006-2009, která je empirickým těžištěm této práce, měla podle Topolánkovy vlády zachovávat „zásadu poměrného zastoupení“ definovanou nejen v zákoně 247/1995 Sb. o volbách do Parlamentu České republiky (dále jen „volební zákon“), ale i přímo zakotvenou v Ústavě ČR (čl. 18. odst. 1.) Podle zákonné úpravy je všech 200 poslanců dolní komory voleno každé čtyři roky podle zásady poměrného zastoupení, konkrétně podle listinného poměrného volebního systému, který přijala první porevoluční československý parlament v roce 1990.

Z tohoto důvodu proto Topolánkovu volební reformu představím nejprve z hlediska teoretického rámce českého politologa Tomáše Lebedy, jenž definoval hlavní proměnné poměrných volebních systémů (Lebeda 2001). Po pozdější potřeby pak tento koncept doplním základními proměnnými smíšených volebních systémů dle Shugarta a Wattenberga.

Podle Lebedy lze jeho čtyřmi technickými nástroji utvářet a ovlivňovat výstupy a vlastnosti poměrných volebních systémů. „S jejich pomocí lze dosáhnout jak vysoké proporcionality, tak účinků podobných prostému většinovému systému... Lze si stanovit cíle a prostřednictvím vhodných prostředků jich dosáhnout. Poměrné systémy lze vytvářet na míru jednotlivým zemím tak, aby reflektovaly specifika dané společnosti.“ (Lebeda 2001: 425)

Hlavní proměnné poměrných volebních systémů dle Tomáše Lebedy

a) Velikost volebních obvodůb) Způsob přepočtu hlasů na mandáty i. Volební kvótyii. Volební dělitelec) Počet a charakter skrutiniíd) Výše a nastavení klauzule

dle Lebeda 2001: 425-448

Některé z Lebedových proměnných se přitom shodují právě se základními proměnnými smíšených volebních systémů u Shugarta a Wattenberga (počet a velikost volebních obvodů nebo výše klauzule poměrné složky), které ve své kombinaci taktéž výrazně ovlivňují podobu daného systému i míru vyváženosti (resp. míru proporce či disproporce) obou složek. (Shugart-Wattenberg 2003: 18-24)

Základní proměnné smíšených volebních systémů dle Shugarta a Wattenberga

- a) Kombinace volebních technik v rámci obou složek
- b) Vztah mezi oběma složkami
- c) Poměr mandátů distribuovaných na jednotlivých úrovních
- d) Počet hlasů, jimiž voliči disponují
- e) Počet a velikost volebních obvodů
- f) Výše klauzule v rámci poměrné složky

dle Shugart-Wattenberg 2003: 18-24 a Chytilík-Šedo-Lebeda-Čaloud 2009: 233

Po představení všech hlavních proměnných poměrných volebních systémů proto ze Shugartova a Wattenbergova konceptu zmíním už jen ty proměnné, které se s Lebedovým konceptem nepřekrývají.

2.1 Lebedovy proměnné poměrných volebních systémů

a) Velikost volebních obvodů

Velikost volebních obvodů představuje vůbec nejdůležitější proměnnou výrazně ovlivňující proporčnost daného volebního systému. Velikostí bývá míněn počet přerozdělovaných mandátů (magnitude), nikoliv velikost geografická (size). Obecně zde platí jednoduché pravidlo, resp. přímá úměra mezi počtem mandátů v obvodu a mírou proporcionality: čím větší obvody, tím proporčnější systém. Jak ale připomíná Tomáš Lebeda, nelze opomenout ani vliv dalších aspektů, zejména počet stran a jejich vzájemnou poměrnou velikost vyjádřenou procenty získaných hlasů či účinek volební formule. (Lebeda 2001: 429)

Mnozí odborníci se liší v charakterizování jednotlivých velikostí volebních obvodů, já se však kloním ke klasifikaci Reina Taagepera a Matthewa Shugarta, kteří tzv. „district magnitude“ rozlišují na nízký (low), střední (medium) a vysoký (high).

Velikosti volebních obvodů dle Taagepera a Shugarta

charakter volebního obvodu	počet mandátů v obvodu
malý	2-4
střední	5-9
velký	10 a více

dle Taagepera-Shugart 1989: 123

Lebeda však dodává, že zejména v případech, kdy jsou užity formule, jež nedokážou rozdělit všechny mandáty na úrovni obvodu (což je i případ Hagenbach-Bischoffovy

kvóty využívané řeckou variantou Topolánkovo volební reformy) a zbylé mandáty se tak přesouvají na vyšší úroveň volebních obvodů, skutečnou velikost obvodů ve smyslu „magnitude“ nemůžeme nikdy předem znát. „Za velikost obvodu je třeba považovat nikoli počet mandátů, který mu byl předem přisouzen, ale počet mandátů, který se v obvodě skutečně přidělil.“ (Lebeda 2001: 430)

b) Způsob přepočtu hlasů na mandáty

Dalším elementárním nástrojem poměrných volebních systémů jsou tzv. volební formule neboli přepočítávací metody, jejichž pomocí dochází k přepočtu odevzdaných platných voličských hlasů na zastupitelské mandáty. Toto přerozdělování nejčastěji upravují jasně definované matematické vzorce či řady čísel. „Zdánlivě prostá matematika ‚kolik procent hlasů – tolik procent mandátů‘ se záhy ukáže složitější, než by se na první pohled mohlo zdát.“ (Lebeda 2001: 430) Tyto volební formule bývají dichotomicky děleny do dvou hlavních skupin:

1. **Volební kvóty** (zisky jednotlivých stran jsou děleny matematickými vzorci)
2. **Volební dělitelé** (zisky jednotlivých stran jsou děleny řadami čísel)

Každá z těchto skupin pak zastřešuje několik jednotlivých konkrétních kvót a dělitelů. Pro přehlednost uvádím jednoduché tabulky s výčty těch nejznámějších.

Přehled nejznámějších volebních kvót

volební kvóta	matematický vzorec
Hare	$Q = \frac{V}{S}$
Hare-Niemeyer	$Q = v \frac{S}{V}$
Hagenbach-Bischoff	$Q = \frac{V}{S + 1}$
Droop	$Q = \frac{V}{S + 1} + 1$
Imperiali	$Q = \frac{V}{S + 2}$
posílený Imperiali	$Q = \frac{V}{S + 3}$
Q = kvóta V = celkový počet platných odevzdaných hlasů S = celkový počet přerozdělovaných mandátů v = počet platných odevzdaných pro jednotlivou stranu	

dle Chytilík-Šedo-Lebeda-Čaloud 2009: 36, 189-194

Přehled nejznámějších volebních dělitelů

volební dělitel	řada čísel
d'Hondt	1; 2; 3; 4...
modifikovaný d'Hondt (Koudelkův)	1,42; 2; 3; 4...
Sainte-Laguë	1; 3; 5; 7...
modifikovaný Sainte-Laguë	1,4; 3; 5; 7...
Imperiali	2; 3; 4; 5...
Dánský	1; 4; 7; 10...
modifikovaný Huntington	$\sqrt{1 \times 0}$; $\sqrt{2 \times 1}$; $\sqrt{3 \times 2}$; $\sqrt{4 \times 3}$...

dle Chytilek-Šedo-Lebeda-Čaloud 2009: 38, 195-200

Pro tuto práci a její cíl je stěžejní zejména kategorie volebních kvót. Konkrétně Hagenbach-Bischoffovu kvótu užívanou v tuzemsku již v 90. letech totiž do českého volebního systému plánovala znovu zavést řecká varianta zamýšlené sněmovní volební reformy z let 2006-2009. Obecnou nevýhodou volebních kvót však je, že téměř nikdy nedokážou přerozdělit všechny mandáty v jednom kroku, a je tak nutné převádět tyto zbylé mandáty do dalšího skrutinia, které se s nimi může vypořádat mnoha různými způsoby.

Konkrétně již zmiňovaná, a pro tuto práci zásadní Hagenbach-Bischoffova⁶ kvóta představuje jakousi modifikaci Hareovy (tzv. simple) kvóty, kdy celkový počet přerozdělovaných mandátů (S) je jakoby navýšen o jeden, v důsledku čehož se sníží velikost výsledné kvóty, a ta tak umožní rozdělit více mandátů, než kvóta Hareova. Hagenbach-Bischoffova kvóta (užívaná v tuzemsku do voleb 1998) tedy nabízí o něco jemnější dělení, a tedy i menší zbytky, a je tím pádem o něco málo tvrdší k menším stranám. Svými účinky a mírou proporcionality výsledků stojí někde mezi Hareovou kvótou a d'Hondtovým dělitelem, „byť Hareově kvótě bývá obvykle blíže“. (Lebeda 2001: 433, Chytilek-Šedo-Lebeda-Čaloud 2009: 192)

Tím, že Hagenbach-Bischoffova kvóta vytváří jakousi hypotetickou situaci, že se rozděluje o jeden mandát více, může (ale je to velmi nepravděpodobné) k přidělení tohoto mandátu v krajním případě opravdu dojít. „A to za předpokladu, že by

⁶ Pojmenovaná podle švýcarského volebního reformátora Eduarda Hagenbach-Bischoffa (1833-1910), který působil jako profesor fyziky na univerzitě v Basileji. (Zdroj: www.fairewahlen2016.ch)

každá(!) ze stran obdržela přesně určitý násobek vypočtené kvóty. Ve skutečnosti je tato situace prakticky nemožná a ve většině případů stále dochází k opačnému jevu.“ (Lebeda 2001: 433, Chytilík-Šedo-Lebeda-Čaloud 2009: 192)

c) Počet a charakter skrutinií

Dalším důležitým prvkem ovlivňujícím podobu poměrných volebních systémů je počet úrovní, na nichž dochází k přidělování mandátů jednotlivým stranám či kandidátům. Kromě přerozdělování na úrovni volebního obvodu totiž může být určitý počet (předem daných či zbylých) mandátů převeden na vyšší (regionální či celostátní) úroveň. Počet a charakter skrutinií je velmi úzce spjat s velikostí volebních obvodů a volebními formullemi, jejichž vzájemná kombinace má na výslednou podobu daného poměrného volebního systému největší vliv. (Lebeda 2001: 443)

Vstup do prvního skrutinia bývá nejčastěji omezen minimální nutnou procentuální hranicí volebního zisku, zatímco druhé a případné další skrutinium může mít mnoho různých podob. Mohou do něj být například postoupeny mandáty a hlasy voličů, s nimiž se nedokážou vypořádat volební kvóty, nebo může být pro druhé skrutinium předem stanoven přesný počet mandátů, které budou za účelem vyšší proporcionality volebního systému rozdělovány na vyšší úrovni.

Například v tuzemsku byla v 90. letech užívána v prvním skrutiniu Hagenbach-Bischoffova kvóta, jejíž zbytky pak byly tou samou metodou dorozdělovány v rámci druhého skrutinia, tentokrát již však na celostátní úrovni. Případné mandáty nepřidělené ani v druhém skrutiniu pak byly rozděleny pomocí metody nejvyššího zbytku. (Chytilík-Šedo-Lebeda-Čaloud 2009: 303)

d) Výše a nastavení klauzule

Existence a výše uzavírací klauzule představuje efektivní nástroj zabráňující nadměrné fragmentaci volené komory. Nejčastěji bývá nastavena ve výši 5% pro stranu, kromě toho mnohé volební systémy (včetně toho českého - § 49 odst. 1 volebního zákona) uplatňují také tzv. odstupňované klauzule pro koalice více stran: 10% pro koalici dvou stran, 15% pro koalici tří stran, 20% pro koalici čtyř stran atd.

Pro volební inženýry však samotná volební klauzule představuje ve srovnání se třemi předchozími nejméně atraktivní proměnnou. Zajímavá není ani pro cíl této práce, jelikož žádná z variant Topolánkovy volební reformy neuvažovala o změně této klauzule pro postup do (prvního) skrutinia. Věnovat se jí proto již dále nebudu.

2.2 Shugartovy a Wattenbergovy proměnné smíšených volebních systémů

Shugart s Wattenbergem definovali šestici základních proměnných, kterým připisují největší význam na vzniklé podobě smíšeného volebního systému. (Shugart-Wattenberg 2003: 18-24) Dvě z nich (počet a velikost volebních obvodů nebo výše klauzule poměrné složky) se přitom shoduje s Lebedovými proměnnými, pročež tedy představím pouze zbývající čtyři. Z obou výčtů proměnných ale hodně vyplývá, že každý volební systém je podle svého institucionálního nastavení svébytný a svébytně také funguje v té či oné společnosti.

a) Kombinace volebních technik v rámci obou složek

Zásadním východiskem smíšených volebních systémů podle Shugarta a Wattenberga je, zda a případně jaké odlišné typy volebních systémů existují na jednotlivých úrovních. Nominální složka mívá nejčastěji podobu systému FPTP (méně často dvoukolového většinového volebního systému) aplikovaného na úrovni kandidátních listin zpravidla do listinného poměrného volebního systému. (Shugart-Wattenberg 2003: 18, 20-21)

Chytilík a spol. však upozorňují, že listinné poměrné systémy se liší co do užití volební formule (u kvótních systémů i dle způsobu převádění zbytkových hlasů), velikosti volebních obvodů či výše klauzule. (Chytilík-Šedo-Lebeda-Čaloud 2009: 234, Lebeda 2001 – viz výše kapitola 2.1)

b) Vztah mezi oběma složkami

Za vůbec nejdůležitější krok, který musí tvůrci smíšených volebních systémů učinit, považují Shugart a Wattenberg nastavení vzájemného vztahu mezi jednotlivými složkami, resp. „jak moc poměrný by svůj systém chtěli mít“. (Shugart-Wattenberg 2003: 18) Existují totiž různé podoby tohoto provázání, které je pro správnou klasifikaci smíšeného volebního systému zcela zásadní.

Chytilík a spol. (2009: 234-235) nazývají tyto vztahy mezi složkami smíšených volebních systémů jako:

1. **Korektivní** (závislé) – existuje zde vztah mezi složkami (korektivní/kompenzační systémy)
2. **Navrstvující** (nezávislé) – vztah mezi složkami zde není, fungují nezávisle vedle sebe

c) Procento mandátů distribuovaných na jednotlivých úrovních

Dalším významným prvkem je podle Shugartova a Wattenbergova výčtu procentuální podíl mandátů přidělených listinně a mandátů přidělených mimo tuto úroveň kandidátních listin. Tedy nejčastěji vzájemný poměr většinových a poměrných mandátů.

V rámci přidělování mandátů mimo listinnou úroveň Shugart a Wattenberg (2003: 18-19) upřesňují, že například v případě MMP (poměrných smíšených systémů, neboli kompenzačních), musí být k dosažení vysokého stupně proporcionality v rámci kompenzační alokace přiděleno dostatečné procento mandátů mimo listinnou složku.

Taagepera se Shugartem (1989: 131) pak tvrdí, že pro dosažení maximální kompenzace musí být procento mandátů přidělených mimo listinnou složku minimálně stejné, jako je odchylka od proporcionality plynoucí z nižší úrovně alokace.

d) Počet hlasů, jimiž voliči disponují

Z logiky smíšeného volebního systému, tedy kombinace nominální (většinové) a listinné (poměrné) složky, vyplývá, že volič mívá dva hlasy – jeden pro kandidáta v jednomandátovém obvodu, druhý pro stranickou kandidátku. Existují však i případy, kdy volič disponuje pouze jedním hlasem – např. francouzský systém komunálních a regionálních voleb. (Massicotte-Blais 1999: 352) Konkrétní podoba této proměnné většinou vyplývá ze zákonné úpravy.

3. Bonifikace vítěze volební soutěže

Ihned zkraje diskuse o tzv. bonifikaci vítěze volební soutěže je nezbytné rozlišit mezi dvěma odlišnými podobami tohoto ústavního nástroje. Smyslem bonifikace volebního vítěze je umělé posílení relativní většiny či dokonce vytvoření absolutní většiny na úrovni daného voleného tělesa. Způsobů provedení existuje několik. Mnozí autoři používají odlišná názvosloví: Sartori píše o většinové prémii (2001: 18-20), Chytilík a spol. rozlišují mezi většinovou premií a prémiovými mandáty (2009: 40-42), Charvát hovoří o volebním bonusu (Charvát 2011a, Charvát 2011b).

Pro jakousi lepší vnitřní logickou koherenci je tedy vhodné rozlišovat způsoby bonifikace vítěze volební soutěže následovně:

1. **Absolutně-většinový bonus/premie** = záměrné *vytvoření* absolutní většiny (relativní vítěz obdrží tzv. tvrdý bonus ve formě absolutní většiny – např. 101, 2/3 atd., ovšem jen pokud absolutní většiny již nedosáhl sám)
2. **Bonusové/prémiové mandáty** = záměrné *posílení* relativní/absolutní většiny (vítěz obdrží tvrdý či plovoucí bonus ovšem s tím, že relativnímu vítězi nezaručuje dosažení absolutní většiny)

Giovanni Sartori zjevně nerozlišuje mezi absolutně-většinovou premií a prémiovými mandáty. Hovoří pouze o „většinové premii“, která mimo jiné předpokládá poměrné hlasování a jejím účelem je mandátovou většinu buďto uměle vytvořit, nebo ji posílit. Autor uvádí jako příklad Saenz Peñův systém užívaný do roku 1962 v Argentině či volební formuli dlouho uplatňovanou v Paraguayi. V prvním případě obdržela vítězná kandidátní listina na úrovni volebního obvodu dvě třetiny křesel, zbývající třetinu obsadila kandidátní listina, jež skončila „druhá v cíli“. V druhém případě získala vítězná strana taktéž dvě třetiny mandátů, zde se však zbývající třetina poměrně rozdělovala mezi ostatní stranické kandidátky. Oba tyto systémy tak umožňovaly vznik drtivé většiny, paraguayský příklad přesto pořád zachovával jednu třetinu systému poměrnou, kdežto argentinský napomáhal na úrovni jednotlivých obvodů ke vzniku dvoustranického formátu. (Sartori 2001: 18)

Sartoriho většinová premie tak odpovídá spíše absolutně-většinové bonifikaci vítěze. Její užití je však podle něho jen těžko ospravedlnitelné v rámci třídy tzv. omezeného pluralismu, tedy existenci 3-4 relevantních stran ve stranickém systému. Naopak ve formátu tzv. extrémního pluralismu (tedy zpravidla v logice systému polarizovaného pluralismu) čítající pět a více stran, považuje Sartori aplikaci většinové premie za užitečnou. „Je nejlepší tento prostředek používat ve fragmentovaných systémech stran – kdy strany nutí vytvářet volební seskupení. Jeho účelem vlastně není pouze zajistit většinu, ale také podpořit sjednocovací procesy.“ (Sartori 2001: 19)

Nejvíce se institut bonifikace volebního vítěze dostal do povědomí politiků, odborníků i široké veřejnosti až v roce 2006 v souvislosti s volební reformou v Itálii. Relativní vítěz italských voleb do dolní komory (v případě že neobdržel absolutní většinu všech platných odevzdaných hlasů) získá 340 z celkových 617 (resp. 6307) mandátů a zbylých 277 se rozděluje stranám, které překročily stanovenou klauzuli (včetně vítěze) v poměru. (Chytilík-Šedo-Lebeda-Čaloud 2009: 40) Institut podobný italské volební reformě z roku 2006 byl také obsahem tzv. italské varianty návrhu české volební reformy z let 2006-2009, která však nakonec skrz Topolánkovu vládu nepostoupila do užšího výběru.

Podle kolektivu autorů Chytilík a spol. není možné většinovou prémii „bez větších výhrad ztotožnit s prémiovými mandáty v poměrném volebním systému.“ U prémiových mandátů totiž není předem stanoveno, že je získá pouze jedna strana a mohou tak v rámci jedné volební soutěže přilepšit více stranám najednou. (Chytilík-Šedo-Lebeda-Čaloud 2009: 41) Cílem prémiových/bonusových mandátů navíc není přímo umělé vytvoření absolutní většiny, nýbrž pouze posílení většiny stávající – ať už relativní či absolutní. Vítězná strana je tak v důsledku přidělení tohoto bonusu umožněno obsadit větší počet křesel, než na který by měla nárok dle čistě poměrných volebních výsledků.

Tito čeští politologové si pokládají otázku, zda je vůbec možné o většinové prémii uvažovat jako o integrální součásti poměrného volebního systému, resp. zda přítomnost většinové premie neimplikuje nutnost zařadit volební systém do jiné kategorie. Mají tím na mysli zejména tenkou hranici mezi poměrnými volebními systémy a smíšenými volebními systémy, neboť „striktně vzato totiž jakákoli ‚porce‘ křesel, které získává za všech okolností pouze jedna strana, je přidělována většinově.“ (Chytilík-Šedo-Lebeda-Čaloud 2009: 41) S touto otázkou se vypořádali právě Massicotte s Blaisem navržením arbitrární 5% hranice (viz kap. 1.1), která nám umožňuje rozlišovat mezi stále ještě poměrným a již smíšeným volebním systémem.⁸

Chytilík a spol. navíc tvrdí, že v poměrných volebních systémech s většinovou premií právě velikost této premie „posouvá soutěž do podoby, která připomíná spíše blokové hlasování (jen s tím rozdílem, že vítěz nezíská všechny mandáty, ale ‚pouze‘ většinu křesel)“, neboť nelze považovat polovinu mandátů za pouhou premii. (Chytilík-Šedo-Lebeda-Čaloud 2009: 41) Jak navíc uvidíme níže, v případě řecké varianty Topolánkovy volební reformy připadá ve druhém skrutiniu celostátnímu vítězi voleb všech 100% mandátů v tomto skrutiniu rozdělovaných.

⁷ Viz poznámka pod čarou č. 4

⁸ „...(nutné je zde zachování širší definice smíšeného volebního systému – viz Massicotte-Blais 1999: 345-347, neboť užší definice vyžaduje, aby systém obsahoval dvě paralelně užívané složky distribuce – nominální a listinnou – viz Shugart-Wattenberg 2003: 13-17, což systémy s většinovou premií nesplňují.“ (Chytilík-Šedo-Lebeda-Čaloud 2009: 41)

II. EMPIRICKÁ ČÁST

1. Topolánkova volební reforma

1.1 Patové volby 2006: Historický úspěch ODS i SZ

V červnu 2006 se konaly řádné volby do Poslanecké sněmovny PČR, a to jednak po čtyřleté sérii (2002-2006) tří sociálně-demokratických premiérů (Špidla, Gross, Paroubek), a také po čtyřletém období (1998-2002) trvání tzv. opoziční smlouvy, tedy menšinovém vládnutí ČSSD v čele s Milošem Zemanem s podporou opoziční ODS a jejího předsedy Václava Klause. (viz např. čl. VI tzv. opoziční smlouvy)

Ve volbách 2006 dosáhla ODS jakožto tehdy jediná ryze pravicová strana vůbec nejlepšího volebního výsledku od svého vzniku v roce 1991,⁹ když pro ni hlasovalo celkem 35,38% oprávněných voličů, což z ní činilo vítěze voleb před druhou ČSSD s 32,32%. Zastoupení již tradičně získala i KSČM (12,81%) a KDU-ČSL (7,22%). Vůbec poprvé se do české dolní komory probíjalo také šest zástupců Strany zelených (SZ) s celkovým ziskem 6,29% odevzdaných platných hlasů.

Právě (ne)poměr mandátů připadajících na dvě nejmenší politické strany, tedy KDU-ČSL a SZ, s přihlédnutím k jejich podobným volebním výsledkům a zejména pak nestejně velikosti volebních krajů (na úrovni 14 VÚSC) se pak později staly prvními podněty k vážnějším debatám o podobě českého volebního systému pro volby do PS, jakož i sílícím hlasům o nutnosti jeho reformy.

SZ totiž třeba v osmimandátovém Libereckém kraji obdržela 9,58% hlasů, ovšem mandát zde nezískala ani jeden. Naproti tomu KDU-ČSL v 25mandátové Praze nepřekročila ani volební klauzuli 5% (která platí celostátně), zisk 4,84% jí i přesto v hlavním městě postačoval na přidělení jednoho mandátu. Celkově pak tyto dvě nejmenší strany od sebe dělilo pouhé jedno procento získaných platných hlasů, ovšem v přepočtu na mandáty se jednalo o rozdíl sedmi poslaneckých křesel.

9 Ani ve společné koalici s Křesťanskodemokratickou stranou (KDS) ve volbách do České národní rady, která se později se vznikem samostatné České republiky 1. ledna 1993 transformovala v Poslaneckou sněmovnu PČR, nezískala ODS takového výsledku, jako ve sněmovních volbách 2006. Koalice ODS a KDS tehdy drtivě zvítězila se ziskem 29,73%. (Zdroj: Volební server ČSÚ)

Zisky stran, které ve volbách do PS PČR konaných 2. a 3. června 2006 překonaly klauzuli 5%

Volby 2006	Počet obdržených hlasů	Procentuální zisk	Mandátový zisk	Počet hlasů potřebných k zisku 1 mandátu
ODS	1 892 475	35,38%	81	23 364
ČSSD	1 728 827	32,32%	74	23 363
KSČM	685 328	12,81%	26	26 359
KDU-ČSL	386 706	7,22%	13	29 747
SZ	336 487	6,29%	6	56 081

Zdroj: data volebního serveru ČSÚ

Ponecháme-li ale prozatím stranou mandátové zisky jednotlivých stran i velikost volebních obvodů a zaměříme-li se nyní spíše na koaliční potenciály stran a jejich numerickou mandátovou sílu, z předešlé tabulky volebních výsledků z roku 2006 můžeme vidět, že v PS došlo následkem těchto voleb k patové situaci. Jednoduché propočty jasně ukazují, že tři strany, které již před volbami dávaly najevo svou ochotu podílet se na společné koalici (ODS, KDU-ČSL, SZ) obsadily ve dvousetčlenném sboru pouze sto křesel, čímž nedosahovaly ani na těsnou tzv. stojedničkovou většinu. Tím samým počtem mandátů pak dohromady disponoval i opoziční blok dvou levicových stran (ČSSD, KSČM).

Jiné koaliční varianty než středopravicová koalice ODS, KDU-ČSL, SZ však nebyly možné, velkou koalici ODS a ČSSD totiž odmítaly zcela všechny strany zastoupené v PS. (Novinky 2006c) Spolupráci ČSSD s KDU-ČSL a SZ odmítaly obě menší strany, a to z toho důvodu, že by vzhledem k jejich pouhým 93 mandátům byla tato koalice závislá na tiché podpoře KSČM. Ochotu tuto podporu poskytnout jim KSČM skutečně vyjadřovala, KDU-ČSL i SZ to ale svou patrně antikomunistickou rétorikou zcela razantně odmítaly. Právě tzv. katolicko-konzervativní proud antikomunismu totiž podle práce o politické strategii antikomunismu politologů Jiřího Koubka a Martina Poláška z Ústavu politologie FF UK zaznamenal ve volbách 2006 i jim předcházející předvolební kampani první výrazný úspěch.¹⁰ (Koubek-Polášek 2013)

¹⁰ „Konzervativní linka spočívá v apelu na návrat k autentickým hodnotám a morálce, které komunismus zničil (polské ozvěny v českém antikomunismu, ale také dědictví Václava Havla). Do tohoto proudu lze zařadit i sílící katolicko-konzervativní příměs antikomunismu, která zaznamenala svůj první vrchol v kampani KDU-ČSL před parlamentními volbami v roce 2006. (...) Mezi stranami, které v ČR využívají antikomunismu, a KSČM či jakoukoli jinou komunistickou stranou se ale žádná

I přesto však tehdejší předseda KDU-ČSL Miroslav Kalousek začal proti přesvědčení některých jednotlivých lidoveckých poslanců, senátorů, regionálních organizací i v rozporu s předvolebním slibem křesťanskodemokratické strany, nakonec jednat s předsedou ČSSD Jiřím Paroubkem o společné menšinové vládě s tichou podporou komunistů. (Novinky 2006a) Toto jednání o vládě nakonec ukončil až celostátní výbor KDU-ČSL, na němž Miroslav Kalousek rezignoval na svou funkci i s částí místopředsednictva strany. (Novinky 2006b)

Tuto bezvýchodnou situaci, kdy na půdě PS nebylo možné sestavit žádnou většinovou koalici, se v létě 2006 pokusil předseda nejsilnější strany Mirek Topolánek vyřešit sestavením vlády složené výhradně jen z členů ODS (81 křesel v PS) a několika nestranických odborníků. Tato sestava však nezískala důvěru PS, a to i přesto, že kromě 80 poslanců ODS (Mirek Topolánek byl v okamžiku hlasování nepřihlášen) hlasovalo pro vyslovení důvěry tomuto kabinetu i 10 ze 13 poslanců KDU-ČSL a všech 6 poslanců SZ. Celkem se tedy pro tento vládní formát vyslovilo 96 poslanců, potřeba bylo 98 hlasů. (Žádost vlády ČR o vyslovení důvěry: 5. schůze, 4. hlasování, 3. října 2006, 17:53 viz <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=43953&l=cz>)

V lednu 2007 pak byla jmenována tzv. druhá Topolánkova vláda složená ze zástupců ODS, KDU-ČSL a SZ. Tyto tři strany sice stále disponovaly pouze sto hlasy v PS, jež na získání důvěry nepostačovaly, ovšem díky dvěma poslancům původně zvoleným na kandidátkách ČSSD Miloše Melčáka a Michala Pohanky, kteří se hlasování nezúčastnili a snížili tak potřebné kvorum pro získání prosté většiny, se této trojkoalici podařilo velmi těsně důvěru získat. (Žádost vlády ČR o vyslovení důvěry: 9. schůze, 4. hlasování, 19. ledna 2007, 19:19 viz <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=44767&l=cz>) Přípravám volební reformy, k níž se vládní koaliční strany výslovně zavázaly, tak již nic nebránilo.

1.2 Zrod diskuse o volební reformě

O nutnosti reformovat stávající volební systém pro volby do PS se začalo hovořit ihned po přepočtu volebních výsledků na poslanecké mandáty začátkem června 2006. SZ o platném volebním systému mluvila jako o nespravedlivém k menším stranám, debata však nabírala na vážnosti zejména až během hledání akceschopné většiny v PS.

Aniž by se politické elity výrazněji zamýšlely nad hladšími důvody, proč k takové ústavní krizi došlo, zda není problém zapříčiněn politické kulturou nebo například

významnější soutěž o voliče nekoná. Z programových důvodů mezi nimi také téměř neexistují potencionální alianční/koaliční vazby.“ (Koubek-Polášek 2013: 12, 6)

politickou ostrakizací v rámci koaličního vyjednávání, začali jak politici, tak mnozí akademici i média svalovat vinu výhradně na volební systém.

Podle politologa Jakuba Charváta je však v takových krizích politických režimů nutné hledat právě jejich hlubší kořeny. „Volební reformy se nejčastěji objevují v situacích, kdy politické systémy čelí politickým problémům a krizím, případně v situacích, v nichž vzniká zdání přítomnosti politických problémů... A to i přesto, že tyto problémy mívají velmi často mnohem hlubší kořeny, než je nastavení existujícího volebního systému.“ (Charvát 2013: 181)

Už v září 2006, kdy ještě tzv. první Topolánkova vláda zveřejnila své programové prohlášení, byla v preambuli tohoto dokumentu nutnost reformy explicitně zmíněna, neboť ona „složitá politická situace v naší zemi“ je „důsledkem nejednoznačného volebního výsledku“. (Programové prohlášení tzv. první Topolánkovy vlády ze září 2006) Návrh přitom zmiňoval primárně snížení počtu poslanců dolní komory ze současných 200 na 199 (tedy změnu čl. 16, odst. 1 Ústavy ČR), čímž by se do budoucna předešlo podobnému patovému rozložení sil v PS. Teprve pak byla zmíněna potřeba spravedlivějšího zastoupení menších stran.

Programové prohlášení tzv. první Topolánkovy vlády ze září 2006 (1. a 2. odst. Preambule)

Vláda České republiky v čele se svým předsedou Mirkem Topolánkem si uvědomuje složitou politickou situaci v naší zemi, která je důsledkem nejednoznačného volebního výsledku...

...Aby se zablokování Poslanecké sněmovny již nemohlo opakovat, vláda předloží návrh ústavního zákona, který sníží počet poslanců ve Sněmovně o jednoho na 199, a zahájí veřejnou i odbornou diskusi na téma změn volebního zákona, který by vrátil menším stranám spravedlivé zastoupení a zároveň by garantoval vítězné většině stabilní vládní podporu.

Zdroj: www.vlada.cz

Zde je ale nutné si uvědomit, že pro změnu Ústavy ČR je vyžadována tzv. kvalifikovaná většina 120 poslaneckých hlasů, na níž by jak první, tak ani později druhá Topolánkova vláda bez pomoci opozičních stran zdaleka nedosahovala. „K přijetí ústavního zákona a souhlasu k ratifikaci mezinárodní smlouvy uvedené v čl. 10a odst. 1 je třeba souhlasu třípětinové většiny všech poslanců a třípětinové většiny přítomných senátorů.“ (Ústava ČR, čl. 39, odst. 4) Ani uvědomování si „složitě politické situace v naší zemi, která je důsledkem nejednoznačného volebního výsledku“ by tak patrně bez této kvalifikované většiny nevedlo k proklamované změně legislativy, kterou vláda ODS a odborníků ve svém programovém prohlášení avizovala.

Výše zmíněné potvrzují slova jednoho z pozdějších autorů řecké varianty sněmovní volební reformy Petra Sokola z července 2008. „Samozřejmě, že nejlepší cestou by byla dohoda na změně Ústavy a odstranění ustanovení o poměrném volebním systému. Ano, byla by to cesta vedoucí k ideálnímu volebnímu systému pro Českou republiku, která nepotřebuje zohledňovat ve volebních pravidlech menšiny, protože u nás jednoduše žádné volebně relevantní menšiny neexistují. Jenže ústavní většina není na dohled. O dohodě na změně volebního systému nechce J. Paroubek v čele ČSSD ani slyšet a vztahy mezi oběma stranami jsou více než napjaté.“ (Sokol 2008)

Konkrétnější obrysy ale záměr reformovat český volební systém získal až v sedmé kapitole koaliční smlouvy ODS, KDU-ČSL a SZ z prosince 2006.

Koaliční smlouva tzv. druhé Topolánkovy vlády z prosince 2006 (kap. 7, str. 27)

Upravíme volební systém tak, aby garantoval vyšší míru proporcionality (Hagenbach-Bischoff) a garantoval vítězi voleb tzv. volební prémii v rámci přerozdělení mandátů v druhém skrutiniu, o jejíž podobě bude vedena diskuse.

Termín: 31. 12. 2008

Zdroj: www.vlada.cz

V podstatě totéž pak bylo opsáno i do programového prohlášení této vlády v lednu 2007, v němž se druhá Topolánková vláda zavázala novelu volebního zákona v této podobě během svého funkčního období navrhnout. (Programové prohlášení tzv. druhé Topolánkovy vlády z ledna 2007, kap. Justice, volební systém a posílení prvků přímé demokracie)

V koalici jedné velké a dvou menších stran tak zavládl konsensus o tom, že by zákon o volbách do PS měl být upraven, o konkrétním způsobu úprav už však taková shoda nepanovala. Cílem reformy mělo být podle vládního zadání zejména zpoměrnění volebního systému za pomoci tzv. Hagenbach-Bischoffovy kvóty, které by více odráželo zisky malých stran, ovšem za současné bonifikace vítěze, jež by tzv. „prvnímu na pásce“¹¹ usnadňovala nalézání většin v PS a následně i sestavování většinových koaličních vlád, které by byly stabilní a akceschopné.

„Účelem je navrhnout takovou změnu volebního systému, která by zajišťovala naplňování zásad rovnosti hlasů a poměrného zastoupení a současně umožňovala, oproti současnému stavu, sestavit stabilnější a akceschopnější vládu. Současný

¹¹ Pravidlo „vítěz bere vše“ platí pro všechny většinové systémy. Jejich cílem není parlament odrážející rozdělení hlasů, nýbrž hledají jasného vítěze. „Nejde v nich pouze o to zvolit parlament, chtějí zároveň zvolit (i když pouze jako předpokládaný důsledek) i vládu.“ (Sartori 2001: 17)

volební systém nevytváří pro toto dobré podmínky,” zhodnotilo tehdejší stav volebního systému do české dolní komory ministerstvo vnitra ve svém stanovisku. (viz Návrh stanoviska Ministerstva vnitra ČR č. 2 ze dne 15. ledna 2009)

1.3 Praktická příprava volební reformy

Přípravou novely zákona o volbách do Parlamentu ČR č. 247/1995 Sb. (dále jen „volební zákon“) podle vládního zadání bylo během roku 2007 pověřeno ministerstvo spravedlnosti pod vedením Jiřího Pospíšila (tehdy ODS). To následně ustavilo odbornou komisi složenou z expertů¹² na volební systémy, jejichž výběr měly ve své kompetenci jednotlivé strany vládní koalice.

Na konkrétních návrzích variant volební reformy se tak podíleli třeba Tomáš Lebeda ze Sociologického ústavu Akademie věd a Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze, dále politologové Ladislav Mrklas a Petr Sokol z vysoké školy CEVRO Institut a studenti Štěpán Mairovský a Michal Veselský nominovaní za SZ. (Charvát 2013: 145) Naopak KDU-ČSL se rozhodla do expertní komise žádného svého zástupce nevyslat, čímž dala najevo svůj odtažitý vztah k zamýšlené podobě sněmovní reformy. Namísto toho navrhovala třeba inspiraci německým volebním systémem, snížení počtu poslanců, nebo dlouhodobě volala po volebním právu rodin. (Chlubna 2008, Macková 2009)

Přípravy variant nicméně započaly až koncem roku 2007 a pokračovaly prakticky celý rok 2008. Komise odborníků na volební systémy obdržela zadání od ministerstva spravedlnosti na přelomu března a dubna 2008 a již v létě¹³ tohoto roku předložila Topolánkově vládě celkem šest základních variant návrhů sněmovní volební reformy s tím, že u třech z nich (skotská, řecká, holandská) měli politici na výběr ještě ze dvou různých podvariant, z nichž každá jiným způsobem upravovala institut bonifikace vítěze volební soutěže. Na výběr tedy bylo z celkem devíti podvariant.

Původní varianty byly pojmenovány dle různých evropských zemí, jejichž volebním mechanismům se měly tyto návrhy podobat. Tyto názvy vznikly ale spíše pro lepší

¹² Americký profesor politologie Peter M. Haas mluví v takovém případě, kdy se politické elity obrací na respektované odborníky, o tzv. epistémických komunitách. Znalosti a kompetence v daném oboru totiž této ve volbách nevolené síti expertů poskytují výjimečnou autoritu a nárok na to, aby se podíleli na procesu tvorby politiky. (Haas 1992: 3)

¹³ Reakce ředitele Institutu CEVRO Ladislava Mrklase na otázku týkající se délky lhůty na vypracování možných variant volební reformy: „Tak ono je to dáno tím, že my se skutečně tou možnou reformou volebního systému zabýváme podstatně delší dobu. Já jsem koneckonců na tohle téma napsal několik textů včetně diplomové práce. Totéž kolega Sokol, který teď má akorát před vydáním knihy, která mapuje volební systémy po celém světě. Čili, ten náš přehled o volebních systémech je poměrně velký a z toho důvodu nám netrvalo příliš dlouho, abychom dali dohromady několik možných směrů toho uvažování.“ (Veselovský 2008)

orientaci a jejich snazší vzájemné odlišení, neboť podle Tomáše Lebedy (jednoho z pověřených odborníků) měly mnohé z nich ve skutečnosti jen málo společného s volebními legislativami daných zemí. (Lebeda 2010: 160, příp. Charvát 2013: 147) Výstupem expertní komise tak bylo těchto šest základních navrhovaných variant sněmovní volební reformy:

- I. **Skotská varianta** (speciální volební formule pro vítěze)
- II. **Řecká varianta** (Hagenbach-Bischoff + všechny zbývající mandáty ve druhém skrutiniu pro vítěze)
- III. **Varianta tvrdého bonusu** (d'Hondt + všechny předem pevně stanovené mandáty ve druhém skrutiniu pro vítěze)
- IV. **Polská varianta** (dvě úrovně omezující klauzule + metoda d'Hondtova dělitele)
- V. **Italská varianta** (většina mandátů pro vítěznou koalici + d'Hondtův dělitel)
- VI. **Holandská varianta** (celostátní rozdělení mandátů + tvrdý, příp. degresivní bonus)

Zdroj: Návrh variant...: 5-6

Vláda nakonec na svém jednání 27. srpna 2008 zredukovala návrhy variant z šesti pouze na tři (skotská, řecká, holandská), které zadala ministroví spravedlnosti ve spolupráci s ministrem vnitra a předsedou Českého statistického úřadu dále rozpracovat do návrhu legislativní úpravy. (Usnesení Vlády ČR č. 1072 ze dne 27. srpna 2008)

Zbylé tři varianty (tvrdý bonus, polská, italská) byly vyřazeny jako pro český ústavní systém nevhodné. Italský a polský model totiž razantně odmítla SZ kvůli jejich údajné neproporcionalitě. „Redukovali jsme počet variant, necháme připravit detailní legislativní znění a teprve potom povedeme politickou diskusi v koalici i napříč Sněmovnou i Senátem,“ oznámil po jednání vlády 27. srpna 2008 premiér Mirek Topolánek pro ČTK. (Prokop 2008)

1.4 Pád vlády a konec volební reformy

Na počátku února 2009 se vláda definitivně rozhodla pro „variantu č. II, alternativu A“ (tzv. řeckou variantu I - s plovoucím bonusem), kterou i s úpravami podle Legislativní rady vlády schválilo 12 z 15 členů vlády, proti nebyl nikdo. (Záznam z jednání 6. schůze Vlády ČR konané dne 9. února 2009) Konečné znění vládního návrhu sněmovní volební reformy pak zamířilo do PS k dalšímu projednání. Na pořad schůze pléna se tento návrh dostal až 10. června 2009.

Mezitím však 24. března 2009 došlo k pádu druhé Topolánkovy vlády, resp. vyslovení nedůvěry, kdy ještě tentýž den podal předseda vlády demisi. (Návrh na vyslovení nedůvěry vládě České republiky: 53. schůze, 2. hlasování, 24. března 2009, 18:12 viz <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=49203&l=cz>) První čtení novely volebního zákona podle představ Topolánkovy vlády tak v PS proběhlo už v období úřednického kabinetu Jana Fischera, kdy touto situací byla poznamenána jak rozprava, tak samotné hlasování o tomto návrhu.

Poslanci z řad levice totiž odmítli rozhodovat o změně volebního systému krátce před tehdy plánovanými předčasnými volbami. (Stenozáznam z 59. schůze PS viz <http://www.psp.cz/eknih/2006ps/stenprot/059schuz/s059056.htm#r3>) Navíc se podle nich jednalo záměrný krok ODS neslučitelný s Ústavou ČR, který nebyl řádně prodiskutován na vládně-opoziční úrovni. (Jelínek 2008) Pro zamítnutí předloženého návrhu volební reformy se po zhruba dvouhodinové diskusi vyslovalo celkem 60 poslanců z celkových 118 přítomných poslanců, proti jich bylo 54. (Návrh na zamítnutí předloženého návrhu zákona: 59. schůze, 163. hlasování, 10. června 2009, 16:52 viz <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=49975>)

Pokus druhé Topolánkovy vlády o reformu volebního systému do PS PČR po volbách 2006 tak v důsledku politického dění definitivně skončil ihned v počátku legislativního procesu. Nutno ovšem dodat, že schválení této novely volební zákona by nebylo jisté ani v případě, že by Topolánkova vláda nepadla, jelikož stále disponovala v PS pouze 100 hlasy (ODS 81, KDU-ČSL 13, SZ 6). Na druhou stranu v případě, že by v PS našla alespoň jeden opoziční hlas, Senát, jehož souhlas je ke změně volebního zákona vyžadován čl. 40 Ústavy ČR, již ovládala ODS těsnou většinou 41 křesel.

2. Řecká varianta volební reformy

Autory řeckého modelu sněmovní reformy byli politologové Ladislav Mrklas a Petr Sokol ze soukromé vysoké školy CEVRO Institut, která je podle slov samotného jejího zakladatele a bývalého ministra vnitra za ODS Ivana Langera s ODS „personálně a hodnotově propojená“. (Erva 2006)

„Oba dva jsme politologové (Mrklas a Sokol – pozn. autora), dlouhou dobu se zabýváme otázkou volebních systémů a navíc známe ministra spravedlnosti Jiřího Pospíšila taky už dlouhou dobu, takže ta volba byla celkem logická z jeho strany, že nás přizval k té diskusi o možných reformách volebního systému,“ přiznal v rozhovoru pro Český rozhlas v květnu 2008 ředitel CEVRO Institutu Ladislav Mrklas. (Veselovský 2008)

Tato varianta vychází z institutů využívaných v minulosti v řeckém volebním systému a je postavena na úpravě pravidel druhého skrutinia, v němž měly být přidělovány bonusové mandáty. Dvě řecké podvarianty (I a II) se lišily právě jen v úpravě přidělování tohoto bonusu volebnímu vítězi. Řecká varianta I přisuzovala v druhém skrutiniu všechny zbývající mandáty nepřerozdělené Hagenbach-Bischoffovou kvótou ze všech sdružených krajů té straně, která v prvním skrutiniu dosáhla nejvyššího počtu platných hlasů na celostátní úrovni, řecká varianta II přidělovala zbývající mandáty v jednotlivých sdružených krajích daným vítězným stranám v těchto krajích.¹⁴

Vzhledem k tomu, že se ministerstvo spravedlnosti v *Návrhu variant upravujících volební systém pro volby do PS PČR* zavázalo k respektování platného znění Ústavy ČR, tedy zachování všeobecného, rovného, přímého a tajného volebního práva i zásady poměrného zastoupení pro volby do PS, představím řeckou variantu podle tzv. hlavních proměnných poměrných volebních systémů dle Tomáše Lebedy. (Lebeda 2001: 425-448) Nejzásadnější změny volebních pravidel se totiž týkaly tří z celkových čtyř jím definovaných proměnných: počtu a velikosti obvodů, přepočítávací metody, počtu a charakteru skrutinií. Naopak 5% uzavírací klauzule měla zůstat zachována beze změny.

2.1 Velikost volebních obvodů

Řecká varianta, stejně jako mnohé další, počítala s úpravou volebních krajů. Konkrétně tato varianta pracuje se třemi úrovněmi volebních obvodů. Pro vyhovění vládnímu požadavku vyšší míry proporcionality, tedy jakéhosi vyrovnaní odlišných velikostí volebních obvodů (podle obecného pravidla poměrných volebních systémů:

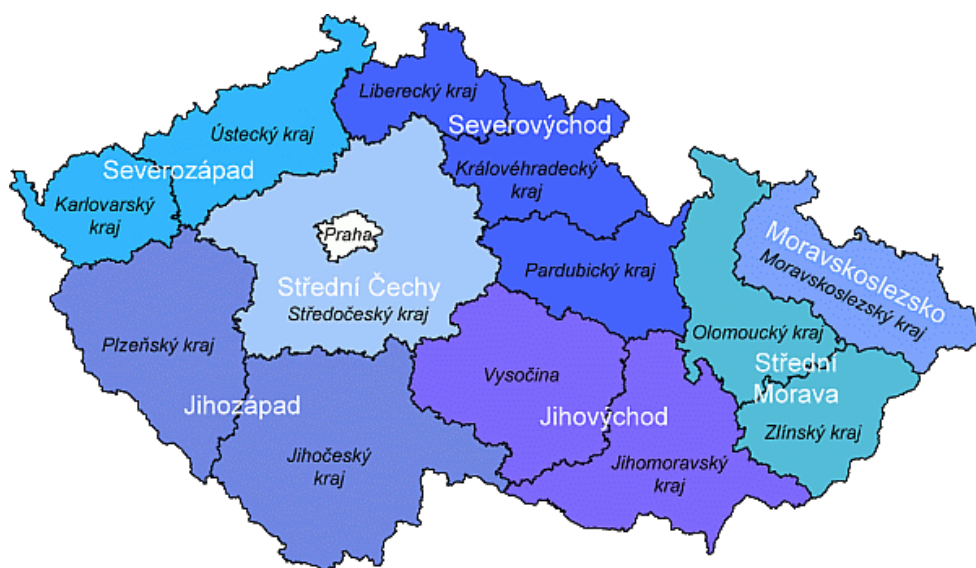
¹⁴ Souslovím „řecká varianta“ budu od této části práce mýnit již jen „řeckou variantu I“, pro niž se Topolánková vláda definitivně rozhodla a poslala ji do legislativního procesu.

čím větší volební obvod, tím vyšší proporcionalita), měly být pro volby do české dolní komory využity celkem tři úrovně tzv. nomenklatury územních statistických jednotek známé pod zkratkou NUTS. Toto členění je využíváno zejména pro statistické a strukturální účely Evropské unie a Českého statistického úřadu. Jednotlivé tzv. regiony soudržnosti sdružují třeba v případě regionu NUTS 2 Severovýchod i tři jednotky NUTS 3 (viz následující tabulka a mapa).

Tabulka regionů soudržnosti v ČR – tzv. NUTS 2

NUTS 2	NUTS 3 (VÚSC)
Praha	Hlavní město Praha
Střední Čechy	Středočeský kraj
Jihozápad	Plzeňský kraj Jihočeský kraj
Severozápad	Karlovarský kraj Ústecký kraj
Severovýchod	Liberecký kraj Královéhradecký kraj Pardubický kraj
Jihovýchod	Kraj Vysočina Jihomoravský kraj
Střední Morava	Olomoucký kraj Zlínský kraj
Moravskoslezsko	Moravskoslezský kraj

Mapa regionů soudržnosti v ČR – tzv. NUTS 2

Zdroj: www.euroskop.cz

Předkládání stranických kandidátek a hlasování pro ně mělo být podle řecké varianty volební reformy zachováno na úrovni 14 volebních krajů (NUTS 3), zatímco přerozdělování mandátů mezi jednotlivé politické subjekty mělo z důvodu vyšší míry proporcionality probíhat již na úrovni osmi sdružených krajů (NUTS 2). Přesný počet mandátů přidělovaný do jednotlivých sdružených krajů měl být i nadále zjišťován až na základě každého jednotlivého výsledku voleb pomocí republikového mandátového čísla. Na úrovni České republiky jako celku (NUTS 1) pak měl být udělen volební bonus té straně, která na této celostátní úrovni dosáhla nejvyššího počtu platných hlasů.

Mandáty stran získané v rámci NUTS 2 (někde sdružujících i tři jednotky NUTS 3) by si pak jednotlivé strany dále rozpočítávaly mezi krajské kandidátky na úrovni NUTS 3, na které byly původně předkládané, a to podle počtu hlasů zde získaných. Toto rozpočítávání hlasů z úrovně NUTS 2 na úroveň NUTS 3 mělo být realizováno d'Hondtovou metodou. (§ 50a vládního návrhu volební reformy)

Právě užití d'Hondtovy metody v procesu přepočtu stranických mandátů do jednotlivých krajů NUTS 3 bylo značně kritizováno, neboť by se zde znovu objevila ta stejná metoda, vůči níž je tato volební reforma postavena. Zvýhodněny by opět byly strany nominované ve větších krajích NUTS 3 a menší kraje sdružené v NUTS 2 by tak byly mírně podrepresentovány (opět zejména kraj Karlovarský a Liberecký, příp. i Ústecký). Těmto námitkám mělo být vyhověno skrze pozměňovací návrhy, na který už ale v důsledku politického vývoje nestihlo dojít. (Charvát 2013: 155)

2.2 Způsob přepočtu hlasů na mandáty

Řecká varianta volební reformy pro přepočet hlasů na mandáty zaváděla (resp. navrácela) tzv. Hagenbach-Bischoffovu kvótu [$\text{Votes}/(\text{Seats}+1)$], jež měla být vedle narovnání velikosti volebních krajů pomocí nomenklatury územních statistických jednotek druhým institutem k dosažení vyšší míry proporcionality. S touto kvótou užívanou v tuzemsku do sněmovních voleb 1998 výslovně počítala koaliční dohoda i programové prohlášení vlády ODS, KDU-ČSL a SZ.

Při přepočtu hlasů na mandáty pomocí Hagenbach-Bischoffovy kvóty se vychází z představy, že se rozdělují všechna poslanecká křesla v jednom kroku. V prvním skrutiniu tak měly být rozděleny všechny mandáty připadající do jednotlivých sdružených krajů mezi jednotlivé politické strany. Jakýmsi všeobecně známým „handicapem“ volebních kvót obecně ale je, že v jednom kroku všechny mandáty přerozdělit nedokážou a vznikají tak zbytky hlasů, s nimiž je nutné se vypořádat. (viz výše kap. 2.1b)

2.3 Počet a charakter skrutinií

Vzhledem k tomu, že Hagenbach-Bischoffova kvóta nedokáže přerozdělit všech 200 poslaneckých mandátů ihned v prvním skrutiniu, je tedy nutné tyto zbytkové mandáty postoupit dále. Právě druhé skrutinium představovalo prostor pro další vládní požadavek vlády: přidělení volební prémie. Podle vládního návrhu volební reformy měly všechny zbývající mandáty jednoduše připadnout jakožto bonus celostátnímu vítězi, tedy straně s nejvyšším počtem platných hlasů na celorepublikové úrovni (NUTS 1). Tento systém přidělování mandátů ve smyslu „první strany v cíli“ je charakteristický pro většinový volební systém „party block vote“ (stranické blokové hlasování).

V důsledku tohoto postupu však nikdy nemůže být dopředu znám přesný počet bonusových mandátů, a to až do okamžiku ukončení prvního skrutinia, jedná se tedy o tzv. plovoucí volební bonus. Největší vliv na jeho velikost má samozřejmě počet a volební velikost stran překonávších zákonnou 5% klauzuli, ale i množství propadlých hlasů. Záleží tedy vždy na aktuálním rozložení voličských hlasů v každých konaných volbách. Podle výpočtů politologa Tomáše Lebedy by se velikost tohoto bonusu v letech 1996-2006 pohybovala v rozmezí 8-16 poslaneckých mandátů. (Lebeda 2010: 171)

2.4 Výše a nastavení klauzule

Poslední hlavní proměnná – uzavírací klauzule – nebyla vládní návrhem volební reformy nijak výrazně dotčena.¹⁵ Řecká varianta tak ponechávala v platnosti § 49 volebního zákona, podle nějž do (prvního) skrutinia postupují pouze politické strany a politická hnutí, které ve volbách obdržely minimální podíl 5% z celkového počtu odevzdaných platných hlasů. Pro vícečlenné koalice zůstávala v platnosti tzv. odstupňovaná uzavírací klauzule.

¹⁵ Paragrafové znění vládního návrhu volební reformy pouze nahrazovalo sousloví „volební kraj“ za „sdružený kraj“ a „skrutinium“ za „první skrutinium“. (Vládní návrh volební reformy: 2)

3. Aplikace řecké varianty na sněmovní volby 2006, 2010, 2013

Po představení smíšených volebních systémů a vládního návrhu sněmovní volební reformy z let 2006-2009 nyní přistupuji k aplikacím řecké varianty na výsledky sněmovních voleb z let 2006, 2010, a zejména 2013.

Příloha oficiálního *Návrhu variant upravujících volební systém pro volby do PS PČR* vypracovaného ministerstvem spravedlnosti v roce 2008 nabízí propočty mandátových zisků pro strany po sněmovních volbách 1996, 1998, 2002, 2006 dle všech šesti (resp. devíti) uvažovaných variant volební reformy. (Návrh variant...: 9-12) Na to pak navázal Jakub Charvát, když aplikoval vládou prosazovaný mechanismus volebního bonusu a řeckou variantu volební reformy na výsledky sněmovních voleb 2010. (Charvát 2011a)

Brněnský politolog Jakub Šedo pak nabídl propočet hypotetického zisku mandátů podle řecké varianty pro strany úspěšné ve volbách 2013 (Šedo in Havlík 2014: 304-305), ovšem ve výsledku porovnává pouze celkové stranické výsledky dle jednotlivých návrhů volební reformy mezi sebou navzájem a samotné řecké variantě, která v roce 2009 nebyla daleko od schválení, nevěnuje více pozornosti. Z jeho tabulky nejsou zřejmé mandátové výsledky za jednotlivé sdružené kraje, tedy ani počty bonusových mandátů.

Já se však domnívám, že právě výsledky sněmovních voleb 2013, kdy se do PS poprvé ve dvacetileté historii samostatné České republiky probojovalo celkem sedm politických stran či hnutí, nabízí velmi zajímavé výsledky. Ještě více než ty předchozí volby 2013 dokazují, že tento návrh volební reformy z období Topolánkovy vlády nebyl dobrým řešením. Již z vládního *Návrhu variant...* totiž plyne, že přímá úměra mezi počtem stran v PS a počtem mandátů, které Hagenbach-Bischoffova kvóta nedokáže rozdělit.

3.1 Aplikace řecké varianty na volby 2006

Tabulky vypracované ministerstvem spravedlnosti v roce 2008 nenabízí podrobné údaje o přidělování mandátů jednotlivým politickým stranám v jednotlivých sdružených krajích, nýbrž pouze konečné počty mandátů pro politické strany na celorepublikové úrovni. Rozhodl jsem se proto tyto výpočty alespoň na volby 2006, které byly impulsem k této volební reformě, pro lepší přehlednost učinit sám.

Volby 2006

a) Počty mandátů pro jednotlivé politické strany v jednotlivých sdružených krajích + zjištění zbytkových mandátů, jejichž součet případně vítězné straně jako bonus

volby 2006	Praha	Střední Čechy	Jihozápad	Severozápad	Severovýchod	Jihovýchod	Střední Morava	Moravsko-slezsko	celkem	
ODS	13	10	9	7	11	10	8	7	75	
ČSSD	6	7	7	7	9	12	9	10	67	
KSČM	2	3	3	3	3	5	3	3	25	
KDU-ČSL	1	1	1	0	2	4	2	1	12	
SZ	2	1	1	1	2	2	1	1	11	
celkem	24	22	21	18	27	33	23	22	=	190
									190	
zbytek	1	1	2	1	2	0	2	1	=	10

Zdroj: vlastní výpočty na základě vládního návrhu volební reformy a údajů ČSÚ

b) Porovnání reálných výsledků sněmovních voleb 2006 s výsledky produkovány mi navrhovanou řeckou variantou

volby 2006	procento hlasů	reálné výsledky	řecká varianta	zisk (+) / ztráta(-)
ODS	35,38%	81	85	+4
ČSSD	32,32%	74	67	-7
KSČM	12,81%	26	25	-1
KDU-ČSL	7,22%	13	12	-1
SZ	6,29%	6	11	+5
celkem	94,02%	200	200	x

Zdroj: vlastní výpočty na základě vládního návrhu volební reformy a údajů ČSÚ, kontrola konečného počtu mandátů pro jednotlivé strany dle Návrhu variant upravujících volební systém pro volby do PS PČR: 9

Při aplikaci řecké varianty volební reformy na sněmovní volby 2006 by si tak oproti reálným výsledkům vítězná ODS polepšila pouze o čtyři mandáty. Naopak největší výhodu tato varianta představuje pro SZ, jejíž zisk mandátů by narovnal disproportionality vzniklou dle reálných výsledků sněmovních voleb 2006. Druhá ČSSD by ztratila sedm poslaneckých křesel.

Velikost volebního bonusu (tedy většinové složky v rámci jinak poměrného volebního systému) pro vítěznou ODS čítající deset mandátů se nachází přesně na minimální 5% hranici stanovené Massicottem a Blaisem, od kdy lze volební systém označit jako smíšený.

3.2 Aplikace řecké varianty na volby 2010

Aplikaci řecké varianty Topolánkovy volební reformy na sněmovní volby 2010 provedl následující rok politolog Jakub Charvát. (Charvát 2011a) I přesto, že jeho tabulky nabízí podrobný přehled o přidělených počtech mandátů jednotlivým politickým stranám v jednotlivých sdružených krajích, provedl jsem pro kontrolu tyto výpočty i já sám.

Volby 2010

a) Počty mandátů pro jednotlivé politické strany v jednotlivých sdružených krajích + zjištění zbytkových mandátů, jejichž součet případně vítězné straně jako bonus

volby 2010	Praha	Střední Čechy	Jihozápad	Severozápad	Severovýchod	Jihovýchod	Střední Morava	Moravsko-slezsko	celkem	
ČSSD	4	6	6	6	7	10	7	8	54	
ODS	7	7	6	4	7	7	6	4	48	
TOP 09	8	5	5	3	6	6	4	2	39	
KSČM	1	3	3	3	4	5	3	3	25	
VV	3	3	3	2	4	4	3	3	25	
celkem	23	24	23	18	28	32	23	20	=	191
									191	
zbytek	1	0	1	1	2	1	1	2	=	9

Zdroj: Charvát 2011a: 23, kontrola dle vlastních výpočtů na základě vládního návrhu volební reformy a údajů ČSÚ

b) Porovnání reálných výsledků sněmovních voleb 2010 s výsledky produkoványi navrhovanou řeckou variantou

volby 2010	procento hlasů	reálné výsledky	řecká varianta	zisk(+) / ztráta(-)
ČSSD	22,08%	56	63	+7
ODS	20,22%	53	48	-5
TOP 09	16,70%	41	39	-2
KSČM	11,27%	26	25	-1
VV	10,88%	24	25	+1
celkem	81,15%	200	200	x

Zdroj: Charvát 2011a: 22, kontrola dle vlastních výpočtů na základě vládního návrhu volební reformy a údajů ČSÚ

Při aplikaci řecké varianty volební reformy na sněmovní volby 2010 by si oproti reálným výsledkům nejvíce polepšila o sedm mandátů vítězná ČSSD. Druhá ODS by ztratila pět poslaneckých křesel. Pro ostatní stany úspěšné v těchto volbách by řecká varianta neznamenal výraznější zisky ani ztráty.

Velikost volebního bonusu pro vítěznou ČSSD čítající devět mandátů je mírně pod 5% hranicí stanovenou Massicottem a Blaisem, která definuje hranici již smíšeného volebního systému. Český volební systém by tak podle Massicotta a Blaise bylo možné po sněmovních volbách 2010 i přes uplatňování většinového stranického blokového hlasování ve druhém skrutiniu definovat stále jako systém poměrný.

3.3 Aplikace řecké varianty na volby 2013

Sněmovní volby 2013 jsou oproti všem předešlým specifické zejména tím, že se poprvé ve dvacetileté historii samostatné České republiky probojovalo do dolní komory celkem sedm politických stran a hnutí.¹⁶ „Specifičnost výsledků voleb v roce 2013, které se lišily od všech soutěží, na jejichž základě byly predikovány dopady variant reformy z doby Topolánkovy vlády, ukazuje několik až nečekaných efektů.“ (Šedo in Havlík 2014: 305)

Aplikace řecké varianty na tyto volby totiž velmi výrazně zvýhodňuje vítěze voleb, a to velmi vysoko nad očekávanou horní hranicí plovoucího bonusu. Modelové propočty voleb 1996-2006 zpracované Tomášem Lebedou přitom počítají s bonusovými mandáty v rozmezí 8-16. Podle něj je však nepravděpodobné, že by se skutečný počet těchto mandátů blížil k minimální či maximální hranici. (Lebeda 2010: 171) I Lebeda ovšem ve svých výpočtech kalkuluje pouze s maximálním počtem šesti sněmovních stran.

Empirický výzkum této práce, tedy aplikace řecké varianty na výsledky sněmovních voleb z roku 2013, byl prováděn na základě vlastních výpočtů. Nejprve bylo nutné zjistit počty hlasů pro jednotlivé politické strany v jednotlivých sdružených krajích, následně vypočítat republikové mandátové číslo dle § 48 odst. 1 volebního zákona, jehož pomocí se zjistí počet mandátů přidělovaných do jednotlivých sdružených krajů. Následně jsem postupoval dle vládního návrhu volební reformy, tedy užití Hagenbach-Bischoffovy metody pro výpočet počtu mandátů pro jednotlivé politické strany v daných sdružených krajích. Součet mandátů, které se nepodařilo přerozdělit na úrovni sdružených krajů, jsem pak sečetl a přidělil vítězné straně na celorepublikové úrovni.

¹⁶ 1996: 6 politických subjektů, 1998: 5 politických subjektů, 2002: 4 politické subjekty, 2006: 5 politických subjektů, 2010: 5 politických subjektů, 2013: 7 politických subjektů

Volby 2013

a) Počty mandátů pro jednotlivé politické strany v jednotlivých sdružených krajích + zjištění zbytkových mandátů, jejichž součet případně vítězné straně jako bonus

volby 2013	Praha	Střední Čechy	Jihozápad	Severozápad	Severovýchod	Jihovýchod	Střední Morava	Moravsko-slezsko	celkem	
ČSSD	4	5	5	4	6	9	5	6	44	
ANO	4	6	4	4	7	6	5	4	40	
KSČM	2	4	4	4	4	5	4	4	31	
TOP 09	6	4	3	2	4	3	2	1	25	
ODS	3	2	2	1	2	2	1	1	14	
Úsvit	0	1	1	1	2	2	2	2	11	
KDU-ČSL	1	1	1	0	2	4	2	1	12	
celkem	20	23	20	16	27	31	21	19	=	177
									177	
zbytek	4	2	3	3	2	3	3	3	=	23

Zdroj: vlastní výpočty na základě vládního návrhu volební reformy a údajů ČSÚ

b) Porovnání reálných výsledků sněmovních voleb 2013 s výsledky produkovanými navrhovanou řeckou variantou

volby 2013	procento hlasů	reálné výsledky	řecká varianta	zisk(+) / ztráta(-)
ČSSD	20,45%	50	67	+17
ANO	18,65%	47	40	-7
KSČM	14,91%	33	31	-2
TOP 09	11,99%	26	25	-1
ODS	7,72%	16	14	-2
Úsvit	6,88%	14	11	-3
KDU-ČSL	6,78%	14	12	-2
celkem	87,38%	200	200	x

Zdroj: vlastní výpočty na základě vládního návrhu volební reformy a údajů ČSÚ, kontrola konečného počtu mandátů pro jednotlivé strany dle Šedo in Havlík 2014: 304

Při aplikaci řecké varianty volební reformy na sněmovní volby 2013 by si oproti reálným výsledkům o 17 poslaneckých křesel polepšila vítězná ČSSD, a to na úkor sedmimandátové ztráty druhého hnutí ANO. Mírná disproporce by pak vznikla mezi předposledním hnutím Úsvit (6,88%) a poslední KDU-ČSL (6,78%), kdy by lidovci i přes o 0,1% nižší zisk hlasů získala o jeden mandát více než Úsvit.

Velikost volebního bonusu pro vítěznou ČSSD čítající celkem 23 mandátů výrazně přesahuje limitní 5% hranici navrženou Massicottem a Blaisem. Podle teorie těchto dvou kanadských politologů by se tak český volební systém po sněmovních volbách 2013 dal jistě definovat jako smíšený.

4. Klasifikace českého smíšeného volebního systému po sněmovních volbách 2013

Mechanismus druhého skrutinia řecké varianty Topolánkovy volební reformy, kterým měla být vítězi přidělena volební prémie, lze charakterizovat jako mechanismus většinový. Konkrétně se jedná o většinovou formuli „vítěz bere vše“ (FPTP) aplikovanou do soutěže stranických kandidátek ve vícemandátovém volebním obvodě. Takový volební systém je obvykle nazýván stranické blokové hlasování (party block vote), v němž voliči disponující pouze jedním hlasem volí jím jednu kandidátku jakožto celek. Kandidátka s relativní většinou platných voličských pak získává všechny mandáty v daném volebním obvodě. (Chytilík-Šedo-Lebeda-Čaloud 2009: 163)

Vzhledem k tomu, že většinovým mechanismem stranického blokového hlasování by ve sněmovních volbách 2013 bylo vítězné ČSSD přiděleno 23 bonusových mandátů, což představuje z celkového počtu 200 poslaneckých křesel 11,5%, je tedy zřejmé, že se podle Massicotta a Blaise jedná o smíšený volební systém. V rámci jejich navržené typologie by se pak tento hypoteticky vzniklý český smíšený volební systém nejvíce podobal systému fúze. Kombinace poměrné a většinové složky totiž probíhá v rámci téhož území pomocí jednoho jediného voličova hlasu. Navíc většinové mandáty jsou vítězi přiděleny nezávisle na zisku mandátů z poměrné složky.

Na první pohled je patrná také podoba s podmíněným systémem v rámci systémů závislé kombinace. Aktivace většinové složky, tedy zbytkových mandátů přidělovaných vítězi voleb, totiž závisí na výsledku poměrné složky, tedy zda Hagenbach-Bischoffova kvóta vůbec ponechá nějaké mandáty nepřerozdělené. U volebních kvót, jak již bylo řečeno, je přerozdělení všech mandátů v prvním skrutiniu téměř nemožné, i přesto je ale potřeba s touto variantou počítat. Na druhou stranu Massicottův a Blaisův podmíněný systém počítá s přerozdělováním poměrných mandátů pouze mezi ostatní strany s vyloučením vítěze, jehož mandátový zisk je naplněn výhradně složkou většinovou. (Massicotte-Blais 1999: 357)

Shrnutí nejdůležitějších proměnných českého volebního systému po sněmovních volbách 2013, na něž byla aplikována řecká varianta Topolánkovy volební reformy

a) Hlavní proměnné poměrných volebních systémů dle Tomáše Lebedy

Počet a velikost volebních obvodů	1. skrutinium: 8 velkých (16-31 mandátů) 2. skrutinium: 1 celostátní (23 mandátů)
Způsob přepočtu hlasů na mandáty	Hagenbach-Bischoffova kvóta
Počet a charakter skrutinií	1. skrutinium: metoda volební kvóty 2. skrutinium: zbylé mandáty vítězi
Výše a nastavení klauzule	5% (koalice 10%, 15%, 20%)

dle Lebeda 2001

b) Základní proměnné smíšených volebních systémů dle Shugarta a Wattenberga

Kombinace volebních technik v rámci obou složek	listinný PVS + PBV
Vztah mezi oběma složkami	nezávislý
Poměr mandátů distribuovaných na jednotlivých úrovních	88,5% + 11,5% (177 + 23)
Počet hlasů, jimiž voliči disponují	1
Počet a velikost volebních obvodů	1. skrutinium: 8 velkých (16-31 mandátů) 2. skrutinium: 1 celostátní (23 mandátů)
Výše klauzule v rámci poměrné složky	5% (koalice 10%, 15%, 20%)

dle Shugart-Wattenberg 2003: 18-24

Ačkoliv není cílem této práce analyzovat míru proporcionality výsledků sněmovních voleb 2013, doplňuji svůj výzkum ještě tzv. d'Hondtovým indexem, který při použití na výsledky voleb 2013 podle řecké varianty Topolánkovy volební reformy jasně poukazuje v případě vítězné strany na výraznou deformaci poměru mezi získanými hlasy a obdrženy mandáty.

Výpočet d'Hondtova indexu deformace pro reálné výsledky sněmovních voleb 2013 a pro výsledky produkované navrhouvanou řeckou variantou

volby 2013		reálné výsledky			řecká varianta I		
strana/hnutí	procento hlasů	počet mandátů	procento mandátů	d'Hondtův index deformace	počet mandátů	procento mandátů	d'Hondtův index deformace
ČSSD	20,45%	50	25,00%	1,222	67	33,50%	1,638
ANO	18,65%	47	23,50%	1,260	40	20,00%	1,072
KSČM	14,91%	33	16,50%	1,107	31	15,50%	1,040
TOP 09	11,99%	26	13,00%	1,084	25	12,50%	1,043
ODS	7,72%	16	8,00%	1,036	14	7,00%	0,907
Úsvit	6,88%	14	7,00%	1,017	11	5,50%	0,799
KDU-ČSL	6,78%	14	7,00%	1,032	12	6,00%	0,885
celkem	87,38%	200	100,00%	x	200	100,00%	x

Zdroj: vlastní výpočty autora (postup dle Lebeda 2008: 47-48)

Závěr

Topolánkova volební reforma si kladla za cíl posílit dva zásadní, ovšem v tomto podání poněkud protichůdné, principy liberální demokracie: princip reprezentativnosti a princip akceschopnosti. Na jedné straně měla být posílena poměrnost volebního systému, na straně druhé do něj měly být vneseny mechanismy posilující vítěze volební soutěže. Impulsem k těmto krokům byly patové výsledky sněmovních voleb z června 2006 a podle ODS i nestabilita českých vlád od roku 1996.

Podle Jakuba Charváta se volební reformy nejčastěji objevují v situacích, kdy politické systémy čelí politickým problémům a krizím. „Politiku volebních reforem je tak obecně možné vnímat jako jakýsi výsledek snahy o nalezení konkrétního institucionálního řešení problémových nebo zdánlivě problémových situací. A to i přesto, že tyto problémy mívají velmi často mnohem hlubší kořeny, než je nastavení existujícího volebního systému.“ (Charvát 2013: 181)

Zřejmě rekordní volební výsledek z roku 2006 ve výši 35,38% dodal ODS po těchto volbách motivaci k prosazování takové sněmovní volební reformy, která by vítěznou stranu odměňovala za její úspěch bonusovými mandáty. Zvýhodňovala by tak její výchozí pozici při hledání koaličních partnerů a posilovala stabilitu a akceschopnost nově vzešlé vlády.

Na druhou stranu je však nutné dodat, že ne vždy sestavuje vládní koalici vítězná strana, pokud jí to její koaliční potenciál nedovoluje. V takovém případě, kdy koalici sestavuje druhá (příp. další) strana, Charvát připomíná, že mandátový bonus pro vítěze voleb kontraproduktivně posiluje opozici na úkor vlády. (2013: 175) Právě to se stalo v roce 2010, kdy sestavením vlády byl tehdejším prezidentem Václavem Klausem pověřen volební lídr ODS a její budoucí předseda Petr Nečas, a to aniž by tato možnost byla nejprve nabídnuta vítězné ČSSD.

Jak navíc ukazuje následující graf, ODS zažila hned v následujících volbách 2010 strmý propad voličských preferencí (20,22%), přičemž o tři roky později spadl tento někdejší hegemon české pravice pod hranici dvouciferného volebního zisku (7,72%). Tím se z ODS stala strana marginálního charakteru se zhruba třetinovým ziskem hlasů vůči vítězné ČSSD.

Zdroj: data volebního serveru ČSÚ

Podle mého názoru tedy akceschopnost vlády záleží spíše na politickém vyjednávání, nikoliv na volebním systému „Příčina problémů s ustavováním sněmovních většin a s procesem vládnutí v České republice má mnohem hlubší kulturně-historické a společenské kořeny, které nelze prostřednictvím politiky volebních reforem uspokojivě řešit a vyřešit. Žádná z dosavadních politických krizí v České republice nebyla primárně způsobena existujícím (sněmovním) volebním systémem, ale vždy byla spíše důsledkem nízké úrovně politické kultury a kultivovanosti českých politických elit.“ (Charvát 2013: 196)

I přes nespornou potřebu narovnat rozdíly ve velikosti současných 14 volebních obvodů¹⁷ však ODS i tvůrci řecké varianty zřejmě podcenili možnou budoucí proměnu českého stranického formátu, resp. nepočítali s tím, že by se do PS mohlo dostat šest či sedm a více stran, čímž by vzrostl počet nepřerozdělených mandátů v prvním skrutiniu Hagenbach-Bischoffovou kvótou. A to i přes varování výzkumného pracovníka Parlamentního institutu při Kanceláři PS PČR Jana Němce, že je potřeba mít na paměti, že „každá společnost je jiná, jiná bývá struktura a fungování stranického systému, jiné je chování voličů atd.“ (Pecháček-Němec 2009: 18) Závislost velikosti bonusu na počtu sněmovních stran je patrná už ze samotné simulace výsledků vypracovaných pro vládu ministerstvem spravedlnosti. (Návrh variant...: 9-12)

¹⁷ Jakub Charvát navrhuje řešení v podobě systému devíti volebních obvodů s magnitudou od 19 do 24-25. (Charvát 2009)

Tabulka znázorňující závislost počtu bonusových mandátů (resp. zbytkových mandátů při aplikaci Hagenbach-Bischoffovy kvóty v prvním skrutiniu) na počtu sněmovních stran + klasifikace volebního systému podle Massicotta a Blaise

volební rok	počet sněmovních stran	počet bonusových mandátů	bonifikovaná strana	procento bonusových mandátů	volební systém dle Massicotta a Blaise
1996	6	16	ODS	8%	smíšený
1998	5	9	ČSSD	4,5%	poměrný
2002	4	8	ČSSD	4%	poměrný
2006	5	10	ODS	5%	smíšený
2010	5	9	ČSSD	4,5%	poměrný
2013	7	23	ČSSD	11,5%	smíšený

Zdroj: Návrh variant...: 9-12, Charvát 2011a: 23, Šedo in Havlík 2014: 305, výpočty autora

Výsledkem snah druhé Topolánkovy vlády a skupiny expertů z vysoké školy CEVRO Institut tak byl návrh sněmovní volební reformy, která by v případě jejího schválení učinila z českého poměrného volebního systému pro volby do dolní komory systém oscilující mezi poměrným a smíšeným volebním systémem. A to v závislosti na počtu stran, které překonají 5% volební klauzuli nutnou pro vstup do PS.

Zajímavé by jistě bylo přezkoumávání této reformy Ústavním soudem ČR, který již v minulosti do úprav volebního zákona výrazně zasáhl zrušením téměř celé tzv. opozičně-smluvní volební reformy pro její rozpor s ústavním pořádkem ČR. V tomto případě by se jistě musel zabývat souladem s ústavní zásadou poměrného zastoupení a také pokřivením vůle voliče, neboť bonusové mandáty by byly vítězné straně přidělovány i na základě hlasů voličů, kteří pro tuto stranu nehlasovali.

Volební systém by se tedy podle Massicotta a Blaise na základě výsledků voleb 2013, kdy se do PS probojovalo celkem sedm politických stran a hnutí, což je v historii samostatné České republiky dosud nejvíce, dal klasifikovat jako volební systém smíšený. Systém stranického blokového hlasování uplatňovaný řeckou variantou v druhém skrutiniu by totiž v případě těchto voleb přidělil vítězné ČSSD na celorepublikové úrovni celkem 23 mandátů, tedy přesně 11,5% z celkového počtu 200 poslanců, což je daleko za 5% Massicottovou a Blaisovou podmínkou.

Svým charakterem pak tento smíšený volební systém odpovídá jejich fúznímu typu v rámci systémů nezávislé kombinace, neboť dochází jediným voličským hlasem ke kombinaci poměrné a většinové složky v rámci jednoho volebního obvodu. Většinové mandáty jsou navíc vítězi přiděleny nezávisle na zisku mandátů z poměrné složky.

Svou práci jsem započal slovy italského politologického klasika Giovanni Sartoriho kritizujícího jak smíšené volební systém, tak institut volebního bonusu v nefragmentovaných společnostech, jeho myšlenky se však nabízí i pro zakončení této práce. „V době změn se tak stává naléhavou otázkou, zda ti, které se snaží cokoli měnit, vědí, jak to správně provést. A když tuto otázku zúžíme na náš problém, bude znít: kde a jak berou dnešní tvůrci (nebo reformátoři) volebních systémů inspiraci? Dívají se na štěpící se strukturu společnosti? Odkrývají hlubší determinanty její historie? Samozřejmě, že ne. Navrhovatelé volebních systémů všude na světě zběžně porovnávají stávající systémy, tu a tam požádají o odbornou radu samozvané experty a končí tím, že přijmou systém, který jim podle jejich názoru zajistí bezprostřední výhodu - s mnoha nadšenými odkazy k historii, determinujícím společenským činitelům a vznešeným tradicím.“ (Sartori 2001: 39)

„Volby jsou určující institucí moderní demokracie. Jsou zásadním mechanismem pro zajištění vládní odpovědnosti.“

motto kanadského výzkumného pracoviště volebních studií Univerzity v Montréalu vedeného profesorem André Blaisem (www.chairelectoral.com)

Seznam užitých zdrojů

a) Odborná literatura

- Cabada, Ladislav – Ženíšek, Marek. (2003) *Smíšené volební systémy*. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk.
- Farrell, David. (2001) *Electoral Systems. A Comparative Introduction*. Basingstoke a New York: Palgrave.
- Haas, Peter. (1992) Introduction: Epistemic Communities and International Policy Coordination. *International Organization*, Vol. 46, No. 1, pp. 1-35.
- Huntington, Samuel. (2008) *Třetí vlna: demokratizace na sklonku dvacátého století*. Brno: CDK.
- Charvát, Jakub. (2009) Řecká varianta a reforma sněmovního volebního systému. *Evropská volební studia*, Vol. 4, No. 1, pp. 66-89.
- Charvát, Jakub. (2011a) Mechanismus volebního bonusu a řecká varianta volební reformy optikou výsledků českých sněmovních voleb 2010. *Politologický časopis/Czech Journal of Political Science*. Vol. 18, No. 1, pp. 19-30.
- Charvát, Jakub. (2011b) *Možnosti bonifikace vítěze volební soutěže v rámci volebního inženýrství*. Příspěvek pro mezinárodní vědeckou konferenci „INTERPOLIS '11 VIII. vědecká konferencia doktorandov a mladých vědeckých pracovníkov“ (10. 11. 2011), Banská Bystrica.
- Charvát, Jakub. (2013) *Politika volebních reforem v ČR po roce 1989*. Praha: Grada Publishing.
- Chytilík, Roman – Šedo, Jakub – Lebeda, Tomáš – Čaloud, Dalibor. (2009) *Volební systémy*. Praha: Portál.
- Koubek, Jiří – Polášek, Martin. (2013) *Antikomunismus: nekonečný příběh české politiky?* Praha: Friedrich-Ebert-Stiftung.
- Koubek, Jiří. (2015) Přednášky kurzu Volební systémy (LS akad. roku 2014/2015). Ústav politologie, Filozofická fakulta, Univerzita Karlova v Praze.
- Kreuzer, Marcus. (2004) Germany: Partisan Engineering of Personalized Proportional Representation. In Colomer, Josep M. (ed.) *Handbook of Electoral System Choice*. Houndmills: Palgrave Macmillan, pp. 222-236
- Lebeda, Tomáš. (2001) Hlavní proměnné proporčních volebních systémů. *Sociologický časopis*. Vol. 37, No. 4, pp. 425-448.

- Lebeda, Tomáš. (2008) *Volební systémy poměrného zastoupení. Mechanismy, proporcionalita a politické konsekvence*. Praha: Karolinum.
- Lebeda, Tomáš. (2010a) AMS není MMP. Poznámka ke kategorizaci dvou zdánlivě podobných systémů. In Mlejnek, Josef. (ed.) *Smíšené volební systémy a většintvorné modifikace systémů poměrných*. Praha: Karolinum, s. 15-26.
- Lebeda, Tomáš. (2010b) Volební reforma 2009 – poměrný, nebo smíšený systém? In Mlejnek, Josef. (ed.) *Smíšené volební systémy a většintvorné modifikace systémů poměrných*. Praha: Karolinum, s. 159-175.
- Massicotte, Louis – Blais, André. (1999) Mixed electoral systems: a conceptual and empirical survey. *Electoral Studies*, Vol. 18, No. 3, pp. 341-366.
- Pecháček, Štěpán – Němec, Jan. (2009) Studie č. 1.195: *Ústavněprávní souvislosti změny volebního systému. Aktuální návrh změny volebního systému pro volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky*. Praha: Parlamentní institut Kanceláře Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky.
- Reynolds, Andrew – Reilly, Ben – Ellis, Andrew. (2005) *Electoral System Design: The New International IDEA Handbook*. Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance (IDEA).
- Sartori, Giovanni. (2001) *Srovnávací ústavní inženýrství*. Praha: SLON.
- Šedo, Jakub. (2014) Možnosti volebního inženýrství v ČR v kontextu voleb 2013. In Havlík, Vlastimil. (ed.) *Volby do Poslanecké sněmovny 2013*. Brno: Masarykova univerzita, s. 283-314.
- Taagepera, Rein – Shugart, Matthew Sørenberg. (1989) *Seats and Votes: The Effects and Determinants of Electoral Systems*. New Haven: Yale University Press.
- Tsebelis, George. (2002) *Veto players: How political institutions work*. New York: Russell Sage Foundation.
- Shugart, Matthew Sørenberg – Wattenberg, Martin. (2003) *Mixed-Member Electoral Systems – The Best of Both Worlds?* (2nd edition) Oxford: Oxford University Press, pp. 1-51, 571-596.

b) Zákony a vládní dokumenty

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. – Ústava České republiky:
<http://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>

- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. – Listina základních práv a svobod:
<http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>
- Zákon č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny:
<http://www.psp.cz/docs/laws/1995/90.html>
- Zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky:
<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-247>
- Nález Ústavního soudu České republiky (sp. zn. Pl.ÚS 42/2000, uveřejněn pod č. 64/2001 Sb.) ze dne 24. ledna 2001:
<http://kraken.slv.cz/Pl.%C3%9AS42/2000>
- Programové prohlášení tzv. první Topolánkovy vlády ze září 2006:
http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/mirek-topolaneck-1/Programove-prohlaseni-vlady_1.pdf
- Koaliční smlouva tzv. druhé Topolánkovy vlády z prosince 2006:
<http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/mirek-topolaneck-2/3Ksmlouva.pdf>
- Programové prohlášení tzv. druhé Topolánkovy vlády z ledna 2007:
http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/mirek-topolaneck-2/Programove-prohlaseni-vlady_1.pdf
- Návrh variant upravujících volební systém pro volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky: http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/ma_rack7hpc76ix.doc
- Usnesení Vlády ČR č. 1072 ze dne 27. srpna 2008:
[http://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/A532B55F2B695021C1257555002DD9A3/\\$FILE/1072%20uv080827.1072.pdf](http://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/A532B55F2B695021C1257555002DD9A3/$FILE/1072%20uv080827.1072.pdf)
- Návrh stanoviska Ministerstva vnitra ČR č. 2 ze dne 15. ledna 2009:
www.mvcr.cz/soubor/stanovisko-vybor-2-pdf.aspx
- Usnesení Vlády ČR č. 165 ze dne 9. února 2009:
[https://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/813889E9A7A4AA9EC125755B00460A14/\\$FILE/165%20uv090209.0165.pdf](https://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/813889E9A7A4AA9EC125755B00460A14/$FILE/165%20uv090209.0165.pdf)

- Záznam z jednání 6. schůze Vlády ČR konané dne 9. února 2009:
https://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/813889E9A7A4AA9EC125755B00460A14
- Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů – sněmovní tisk 758:
<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=5&t=758>
- Usnesení Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR č. 1248 z 59. schůze 10. června 2009: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=5&v=US&ct=1248>
- Tzv. opoziční smlouva (celým názvem: Smlouva o vytvoření stabilního politického prostředí v České republice uzavřená mezi Českou stranou sociálně demokratickou a Občanskou demokratickou stranou) ze dne 9. července 1998: <http://www.ceskenoviny.cz/archiv/zpravy/text-opozicni-smlouvy-mezi-cssd-a-ods/14455>

c) Elektronické zdroje

- Erva, Martin. (2006) Langer založil vysokou školu pro nové politiky. Archiv.iHned.cz [on-line] 18. října 2006. Dostupné z <http://archiv.ihned.cz/c1-19547020-langer-zalozil-vysokou-skolu-pro-nove-politiky> [cit. 4. prosince 2015].
- Chlubna, Jan. (2008) Pohled KDU-ČSL na změnu volebního systému. Cevro.cz. [on-line] 21. července 2008. Dostupné z <http://www.cevro.cz/cs/206681-pohled-kdu-csl-zmenu-volebniho> [cit. 8. prosince 2015].
- Jelínek, Lukáš. (2008) ČSSD: Zásahy do volebního zákona nás nelákají. Cevro.cz. [on-line] 21. července 2008. Dostupné z <http://www.cevro.cz/cs/206674-cssd-zasahy-volebniho-zakona-nas> [cit. 8. prosince 2015].
- Novinky.cz. (2006a) Kalousek je pro vládu s ČSSD tolerovanou komunisty. Novinky.cz [on-line] 24. srpna 2006. Dostupné z <http://www.novinky.cz/domaci/93939-kalousek-je-pro-vladu-s-cssd-tolerovanou-komunisty.html> [cit. 4. prosince 2015].

- Novinky.cz. (2006b) Kalousek rezignoval, lidovci ukončili jednání s ČSSD. Novinky.cz [on-line] 25. srpna 2006. Dostupné z <http://www.novinky.cz/domaci/94050-kalousek-rezignoval-lidovci-ukoncili-jednani-s-cssd.html> [cit. 4. prosince 2015].
- Novinky.cz. (2006c) Klaus navrhl vládu bez KSČM do roku 2008. Novinky.cz. [on-line] 3. listopadu 2006. Dostupné z <http://www.novinky.cz/domaci/100181-klaus-navrhl-vladu-bez-kscm-do-roku-2008.html> [cit. 28. května 2015].
- Sokol, Petr. (2008) Jakou reformu potřebujeme. Cevro.cz. [on-line] 21. července 2008. Dostupné z <http://www.cevro.cz/cs/206672-jakou-reformu-potrebujeme> [cit. 28. května 2015].
- Prokop, Dan. (2008) Topolánek: Připravujeme tři možné změny volebního systému. iDnes.cz [on-line] 27. srpna 2008. Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/topolanek-pripravujeme-tri-mozne-zmeny-volebniho-systemu-po2-/domaci.aspx?c=A080827_155712_domaci_dp [cit. 28. května 2015].
- Macková, Martina. (2009) Ministerstvo rodiny? Šojdrová říká, že Česku chybí. Týden.cz. [on-line] 20. března 2009. Dostupné z http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/ministerstvo-rodiny-sojdrova-rika-ze-cesku-chybi_110744.html?showTab=nejnovejsi#.VYBrlvntmkp [cit. 28. května 2015].
- Veselovský, Martin. (2008) Rozhovor s ředitelem institutu CEVRO Ladislavem Mrklasem o zadání na návrh změny systému voleb do Poslanecké sněmovny České republiky. Český rozhlas: Dvacet minut Radiožurnálu [on-line] 15. května 2008. Dostupné z http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/publicistika/_zprava/455348

d) Online servery

- www.czso.cz – webové stránky Českého statistického úřadu
- www.euroskop.cz – oficiální portál Vlády České republiky o členství v Evropské unii
- www.fairewahlen2016.ch – webové stránky švýcarské zájmové skupiny „Faire Wahlen 2016“ (Spravedlivé volby 2016)

- www.chairelectoral.com – kanadské výzkumné pracoviště volebních studií Univerzity v Montréalu
- www.psp.cz – webové stránky Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky
- www.vlada.cz – webové stránky Vlády České republiky
- www.volby.cz – volební server Českého statistického úřadu

Příloha: Podrobné výpočty aplikace řecké varianty na sněmovní volby 2013

1a) Zjištění počtu odevzdaných platných hlasů pro jednotlivé politické strany (nad 5%) v jednotlivých sdružených krajích (NUTS 2)

sdržený kraj (NUTS 2) volební kraje (NUTS 3)	PRAHA Hl. m. Praha	STŘEDNÍ ČECHY Středočeský	JIHOZÁPAD		SEVEROZÁPAD		SEVEROVÝCHOD			JIHOVÝCHOD		STŘEDNÍ MORAVA		MORAVSKOSLEZSKO
			Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Kraj Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
ČSSD	82 668	115 756	64 535	57 057	26 185	70 233	34 195	50 870	52 499	60 313	131 684	67 751	57 281	145 802
celkem v NUTS 2	82 668	115 756	121 592		96 418		137 564			191 997		125 032		145 802
ANO	96 564	125 984	52 810	48 808	26 157	71 986	43 727	55 548	50 677	41 662	99 509	59 808	54 089	99 911
celkem v NUTS 2	96 564	125 984	101 618		98 143		149 952			141 171		113 897		99 911
KSČM	49 975	90 478	51 193	41 529	20 520	68 758	29 132	38 564	37 378	44 197	82 414	51 922	38 099	96 885
celkem v NUTS 2	49 975	90 478	92 722		89 278		105 074			126 611		90 021		96 885
TOP 09	135 100	91 926	39 760	29 696	12 374	28 746	30 867	35 360	27 643	23 769	56 224	23 609	27 225	34 058
celkem v NUTS 2	135 100	91 926	69 456		41 120		93 870			79 993		50 834		34 058
ODS	70 378	55 594	25 166	28 036	8 255	21 130	14 087	19 933	18 167	17 912	40 255	18 407	16 722	30 132
celkem v NUTS 2	70 378	55 594	53 202		29 385		52 187			58 167		35 129		30 132
Úsvit	18 758	39 714	22 023	14 673	10 225	25 845	16 145	22 132	17 523	17 938	37 258	27 032	30 056	43 017
celkem v NUTS 2	18 758	39 714	36 696		36 070		55 800			55 196		57 088		43 017
KDU-ČSL	32 051	25 473	20 749	12 781	4 126	7 520	6 108	18 610	19 693	27 643	58 928	24 210	39 047	40 031
celkem v NUTS 2	32 051	25 473	33 530		11 646		44 411			86 571		63 257		40 031

1b) Počet odevzdaných platných hlasů pro jednotlivé politické strany (nad 5%) v jednotlivých sdružených krajích (NUTS 2)

	PRAHA	STŘEDNÍ ČECHY	JIHOZÁPAD	SEVEROZÁPAD	SEVEROVÝCHOD	JIHOVÝCHOD	STŘEDNÍ MORAVA	MORAVSKO SLEZSKO	CELKEM strana v ČR	
ČSSD	82 668	115 756	121 592	96 418	137 564	191 997	125 032	145 802	1 016 829	
ANO	96 564	125 984	101 618	98 143	149 952	141 171	113 897	99 911	927 240	
KSČM	49 975	90 478	92 722	89 278	105 074	126 611	90 021	96 885	741 044	
TOP 09	135 100	91 926	69 456	41 120	93 870	79 993	50 834	34 058	596 357	
ODS	70 378	55 594	53 202	29 385	52 187	58 167	35 129	30 132	384 174	
Úsvit	18 758	39 714	36 696	36 070	55 800	55 196	57 088	43 017	342 339	
KDU-ČSL	32 051	25 473	33 530	11 646	44 411	86 571	63 257	40 031	336 970	
CELKEM strany (nad 5%) v NUTS 2	485 494	544 925	508 816	402 060	638 858	739 706	535 258	489 836	=	4 344 953
									4 344 953	

§ 48

Určení počtu poslanců volených ve volebních krajích

(1) Na základě výsledků hlasování převzatých z volebních okrsků a zvláštních volebních okrsků u pověřených obecních úřadů podle § 43 zjistí Český statistický úřad celkový počet platných hlasů, které byly ve všech volebních krajích odevzdány pro všechny politické strany, politická hnutí a koalice, a vydělí ho počtem poslanců. Číslo takto vypočtené a zaokrouhlené na jednotky je republikovým mandátovým číslem.

(2) Republikovým mandátovým číslem dělí celkový počet platných hlasů odevzdaných v každém volebním kraji. Celé číslo takto vypočtené je počtem mandátů, které připadají jednotlivým volebním krajům.

(3) Nebyly-li takto rozděleny všechny mandáty, případnou zbylé mandáty postupně volebním krajům, které vykazují největší zbytek dělení. Při rovnosti zbytků rozhoduje los.

2. Určení počtu mandátů pro jednotlivé sdružené kraje (NUTS 2) pomocí Hareovy kvóty a metody největších zbytků

2a) Výpočet republikového mandátového čísla (dle § 48 odst. 1 volebního zákona)

Republikové mandátové číslo (RMČ) = Hare Quota (HQ)

$$\text{RMČ/HQ} = \frac{\text{total votes (V)}}{\text{total seats (S)}}$$

$$V = 4\,969\,984$$

$$S = 200$$

$$\text{RMČ/HQ} = 4\,969\,984 : 200$$

$$\text{RMČ/HQ} = 24\,849,9200$$

$$\text{RMČ/HQ} \doteq 24\,850$$

2b) Výpočet počtu mandátů připadajících jednotlivým sdruženým krajům (dle § 48 odst. 2 a 3 volebního zákona)

počet mandátů pro sdružený kraj = platné hlasy ve sdruženém kraji pro všechny politické strany : HQ

sdružený kraj	platné hlasy ve sdruženém kraji pro všechny politické strany	RMČ = HQ		podíl	počet mandátů pro sdružený kraj (dle § 48 odst. 2)	dorozdělení zbylých mandátů pro sdružené kraje postupnou metodou největších zbytků dělení (dle § 48 odst. 3)	definitivní počet mandátů pro sdružený kraj
Praha	586 509	24 850	=	23,6020	23	1	24
Střední Čechy	627 492	24 850	=	25,2512	25	0	25
Jihozápad	574 596	24 850	=	23,1226	23	0	23
Severozápad	460 755	24 850	=	18,5414	18	1	19
Severovýchod	731 945	24 850	=	29,4545	29	0	29
Jihovýchod	835 889	24 850	=	33,6374	33	1	34
Střední Morava	600 178	24 850	=	24,1520	24	0	24
Moravskoslezsko	552 620	24 850	=	22,2382	22	0	22
celkem	4 969 984	-		-	197	3	200
zbytek	-	-		-	3	0	0

3. Obecné vzorce

3a) Výpočet Hagenbach-Bischoffovy kvóty (HBBQ) pro daný sdružený kraj

$$\begin{aligned} & \text{HBBQ pro daný sdružený kraj} \\ & = \\ & \frac{\text{celkový počet platných hlasů odevzdaných v daném sdruženém kraji pro strany nad 5\% (V)}}{\text{počet mandátů přidělený danému sdruženému kraji (S) + 1}} \end{aligned}$$

3b) Výpočet počtu mandátů pro jednotlivou stranu v daném sdruženém kraji

$$\begin{aligned} & \text{počet mandátů pro jednotlivou stranu v daném sdruženém kraji (podíl zaokrouhlený na jednotky směrem dolů)} \\ & = \\ & \frac{\text{počet platných hlasů pro jednotlivou stranu v daném sdruženém kraji}}{\text{HBBQ pro daný sdružený kraj}} \end{aligned}$$

4. Výpočet počtu mandátů pro jednotlivé politické strany ve sdruženém kraji

4a) PRAHA

Výpočet HBBQ pro tento sdružený kraj

V pro tento sdružený kraj (pouze pro strany nad 5%) 485 494

S pro tento sdružený kraj 24

S pro tento sdružený kraj + 1 25

HBBQ pro tento sdružený kraj 19 419,7600

HBBQ pro tento sdružený kraj ÷ 19 420

politická strana	počet platných hlasů pro jednotlivou stranu v tomto sdruženém kraji	HBBQ pro tento sdružený kraj	podíl	počet mandátů pro jednotlivou stranu v tomto sdruženém kraji (podíl zaokrouhlený na jednotky směrem dolů)
ČSSD	82 668	19 420	= 4,25685	4
ANO	96 564	19 420	= 4,97240	4
KSČM	49 975	19 420	= 2,57338	2
TOP 09	135 100	19 420	= 6,95675	6
ODS	70 378	19 420	= 3,62400	3
Úsvit	18 758	19 420	= 0,96591	0
KDU-ČSL	32 051	19 420	= 1,65041	1
CELKEM strany (nad 5%) v tomto NUTS 2	485 494	-	-	20
zbytkové mandáty (=součást bonusu) z tohoto NUTS 2	-	-	-	4

4b) STŘEDNÍ ČECHY

Výpočet HBBQ pro tento sdružený kraj

V pro tento sdružený kraj (pouze pro strany nad 5%)

544 925

S pro tento sdružený kraj

25

S pro tento sdružený kraj + 1

26

HBBQ pro tento sdružený kraj

20 958,6538

HBBQ pro tento sdružený kraj ÷

20 959

politická strana	počet platných hlasů pro jednotlivou stranu v tomto sdruženém kraji	HBBQ pro tento sdružený kraj	podíl	počet mandátů pro jednotlivou stranu v tomto sdruženém kraji (podíl zaokrouhlený na jednotky směrem dolů)
ČSSD	115 756	20 959	= 5,52297	5
ANO	125 984	20 959	= 6,01097	6
KSČM	90 478	20 959	= 4,31690	4
TOP 09	91 926	20 959	= 4,38599	4
ODS	55 594	20 959	= 2,65251	2
Úsvit	39 714	20 959	= 1,89484	1
KDU-ČSL	25 473	20 959	= 1,21537	1
CELKEM strany (nad 5%) v tomto NUTS 2	544 925	-	-	23
zbytkové mandáty (=součást bonusu) z tohoto NUTS 2	-	-	-	2

4c) JIHOZÁPAD

Výpočet HBBQ pro tento sdružený kraj

V pro tento sdružený kraj (pouze pro strany nad 5%)

508 816

S pro tento sdružený kraj

23

S pro tento sdružený kraj + 1

24

HBBQ pro tento sdružený kraj

21 200,6667

HBBQ pro tento sdružený kraj ÷

21 201

politická strana	počet platných hlasů pro jednotlivou stranu v tomto sdruženém kraji	HBBQ pro tento sdružený kraj	podíl	počet mandátů pro jednotlivou stranu v tomto sdruženém kraji (podíl zaokrouhlený na jednotky směrem dolů)
ČSSD	121 592	21 201	= 5,73520	5
ANO	101 618	21 201	= 4,79308	4
KSČM	92 722	21 201	= 4,37347	4
TOP 09	69 456	21 201	= 3,27607	3
ODS	53 202	21 201	= 2,50941	2
Úsvit	36 696	21 201	= 1,73086	1
KDU-ČSL	33 530	21 201	= 1,58153	1
CELKEM strany (nad 5%) v tomto NUTS 2	508 816	-	-	20
zbytkové mandáty (=součást bonusu) z tohoto NUTS 2	-	-	-	3

4d) SEVEROZÁPAD

Výpočet HBBQ pro tento sdružený kraj

V pro tento sdružený kraj (pouze pro strany nad 5%)

402 060

S pro tento sdružený kraj

19

S pro tento sdružený kraj + 1

20

HBBQ pro tento sdružený kraj

20 103,0000

HBBQ pro tento sdružený kraj ÷

20 103

politická strana	počet platných hlasů pro jednotlivou stranu v tomto sdruženém kraji	HBBQ pro tento sdružený kraj	podíl	počet mandátů pro jednotlivou stranu v tomto sdruženém kraji (podíl zaokrouhlený na jednotky směrem dolů)
ČSSD	96 418	20 103	= 4,79620	4
ANO	98 143	20 103	= 4,88201	4
KSČM	89 278	20 103	= 4,44103	4
TOP 09	41 120	20 103	= 2,04547	2
ODS	29 385	20 103	= 1,46172	1
Úsvit	36 070	20 103	= 1,79426	1
KDU-ČSL	11 646	20 103	= 0,57932	0
CELKEM strany (nad 5%) v tomto NUTS 2	402 060	-	-	16
zbytkové mandáty (=součást bonusu) z tohoto NUTS 2	-	-	-	3

4e) SEVEROVÝCHOD

Výpočet HBBQ pro tento sdružený kraj

V pro tento sdružený kraj (pouze pro strany nad 5%)

638 858

S pro tento sdružený kraj

29

S pro tento sdružený kraj + 1

30

HBBQ pro tento sdružený kraj

21 295,2667

HBBQ pro tento sdružený kraj ÷

21 295

politická strana	počet platných hlasů pro jednotlivou stranu v tomto sdruženém kraji	HBBQ pro tento sdružený kraj	podíl	počet mandátů pro jednotlivou stranu v tomto sdruženém kraji (podíl zaokrouhlený na jednotky směrem dolů)
ČSSD	137 564	21 295	= 6,45992	6
ANO	149 952	21 295	= 7,04165	7
KSČM	105 074	21 295	= 4,93421	4
TOP 09	93 870	21 295	= 4,40808	4
ODS	52 187	21 295	= 2,45067	2
Úsvit	55 800	21 295	= 2,62033	2
KDU-ČSL	44 411	21 295	= 2,08551	2
CELKEM strany (nad 5%) v tomto NUTS 2	638 858	-	-	27
zbytkové mandáty (=součást bonusu) z tohoto NUTS 2	-	-	-	2

4f) JIHOVÝCHOD

Výpočet HBBQ pro tento sdružený kraj

V pro tento sdružený kraj (pouze pro strany nad 5%)

739 706

S pro tento sdružený kraj

34

S pro tento sdružený kraj + 1

35

HBBQ pro tento sdružený kraj

21 134,4571

HBBQ pro tento sdružený kraj ÷

21 134

politická strana	počet platných hlasů pro jednotlivou stranu v tomto sdruženém kraji	HBBQ pro tento sdružený kraj	podíl	počet mandátů pro jednotlivou stranu v tomto sdruženém kraji (podíl zaokrouhlený na jednotky směrem dolů)
ČSSD	191 997	21 134	= 9,08474	9
ANO	141 171	21 134	= 6,67981	6
KSČM	126 611	21 134	= 5,99087	5
TOP 09	79 993	21 134	= 3,78504	3
ODS	58 167	21 134	= 2,75229	2
Úsvit	55 196	21 134	= 2,61172	2
KDU-ČSL	86 571	21 134	= 4,09629	4
CELKEM strany (nad 5%) v tomto NUTS 2	739 706	-	-	31
zbytkové mandáty (=součást bonusu) z tohoto NUTS 2	-	-	-	3

4g) STŘEDNÍ MORAVA

Výpočet HBBQ pro tento sdružený kraj

V pro tento sdružený kraj (pouze pro strany nad 5%)

535 258

S pro tento sdružený kraj

24

S pro tento sdružený kraj + 1

25

HBBQ pro tento sdružený kraj

21 410,3200

HBBQ pro tento sdružený kraj ÷

21 410

politická strana	počet platných hlasů pro jednotlivou stranu v tomto sdruženém kraji	HBBQ pro tento sdružený kraj	podíl	počet mandátů pro jednotlivou stranu v tomto sdruženém kraji (podíl zaokrouhlený na jednotky směrem dolů)
ČSSD	125 032	21 410	= 5,83989	5
ANO	113 897	21 410	= 5,31980	5
KSČM	90 021	21 410	= 4,20462	4
TOP 09	50 834	21 410	= 2,37431	2
ODS	35 129	21 410	= 1,64078	1
Úsvit	57 088	21 410	= 2,66642	2
KDU-ČSL	63 257	21 410	= 2,95455	2
CELKEM strany (nad 5%) v tomto NUTS 2	535 258	-	-	21
zbytkové mandáty (=součást bonusu) z tohoto NUTS 2	-	-	-	3

4h) MORAVSKOSLEZSKO

Výpočet HBBQ pro tento sdružený kraj

V pro tento sdružený kraj (pouze pro strany nad 5%)

489 836

S pro tento sdružený kraj

22

S pro tento sdružený kraj + 1

23

HBBQ pro tento sdružený kraj

21 297,2174

HBBQ pro tento sdružený kraj ÷

21 297

politická strana	počet platných hlasů pro jednotlivou stranu v tomto sdruženém kraji	HBBQ pro tento sdružený kraj	podíl	počet mandátů pro jednotlivou stranu v tomto sdruženém kraji (podíl zaokrouhlený na jednotky směrem dolů)
ČSSD	145 802	21 297	= 6,84613	6
ANO	99 911	21 297	= 4,69132	4
KSČM	96 885	21 297	= 4,54923	4
TOP 09	34 058	21 297	= 1,59919	1
ODS	30 132	21 297	= 1,41485	1
Úsvit	43 017	21 297	= 2,01986	2
KDU-ČSL	40 031	21 297	= 1,87965	1
CELKEM strany (nad 5%) v tomto NUTS 2	489 836	-	-	19
zbytkové mandáty (=součást bonusu) z tohoto NUTS 2	-	-	-	3

5. Možné varianty koaliční spolupráce při rozložení sil v PS v důsledku aplikace řecké varianty na sněmovní volby 2013

strana/hnutí	ČSSD (67)	ANO (40)	KSČM (31)	TOP 09 (25)	ODS (14)	Úsvit (11)	KDU-ČSL (12)
ČSSD (67)	x	107	98	92	81	78	79
ANO (40)	107	x	71	65	54	51	52
KSČM (31)	98	71	x	56	45	42	43
TOP 09 (25)	92	65	56	x	39	36	37
ODS (14)	81	54	45	39	x	25	26
Úsvit (11)	78	51	42	36	25	x	23
KDU-ČSL (12)	79	52	43	37	26	23	x